

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra systematické teologie

Studijní obor: Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetika (KS)

Životní pout' Jana Evangelisty Bílého (1819–1888)
a christologická analýza jeho spisu „*Život Pána
našeho Ježíše Krista*“

(bakalářská práce)

Vedoucí práce: prof. Ctirad Václav Pospíšil Th.D.

Vypracovala: Milada Škodová

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré zdroje jsem uvedla v seznamu literatury a pramenů.

V Olomouci dne 20. dubna 2012

.....

podpis

Děkuji prof. Ctiradu V. Pospíšilovi za podněty, rady a povzbuzení k napsání této práce. Díky patří také všem, kdo mi různým způsobem (modlitbou, radou, zapůjčením literatury) při tomto díle pomohli. Milým překvapením pro mě byla nadstandardní vstřícnost zvláště některých archivářů a knihovnic, kterým chci touto cestou také poděkovat. Děkuji rodičům a dobrodincům, bez jejichž podpory a pochopení bych se nemohla věnovat studiu. Děkuji Dr. Janu Evangelistovi Bílému za jeho celoživotní snažení i za jeho dílo, v němž jsem směla objevovat skryté poklady. Konečně vzdávám díky Bohu, bez něhož nemůžeme dělat nic.

Obsah

Úvod.....	5
1 Život a dílo Dr. Jana Evangelisty Bílého (1819–1888).....	7
1.1 Dětství a doba studií	7
1.2 Kněžská léta.....	10
2.1 Církevně-historický kontext vzniku díla.....	16
2.2 Ernest Renan	16
2.3 Život Pána našeho Ježíše Krista.....	17
2.4 Struktura a obsah Života Ježíše Krista.....	17
2.4.1 Struktura.....	17
2.4.2 Obsah jednotlivých částí.....	19
2.5 Christologické tituly v spisu „Život Pána našeho Ježíše Krista“	24
2.5.1 Obecně o christologických titulech.....	24
2.5.2 Poznámky k analýze christologických titulů	24
2.5.3 Pán	25
2.5.4 Kristus, mesiáš	26
2.5.5 Syn Davidův	28
2.5.6 Král	28
2.5.7 Soudce.....	30
2.5.8 Bytost absolutní	30
2.5.9 Prorok.....	31
2.5.10 Učitel.....	32
2.5.11 Světlo	32
2.5.12 Velekněz, kněz.....	33
2.5.13 Oběť, Beránek Boží	34
2.5.14 Ženich, choť Církve, hlava Církve	34
2.5.15 Adam.....	35
2.5.16 Bohočlověk, božské dítě.....	35
2.5.17 Syn člověka.....	36
2.5.18 Syn, Syn Boží	36
2.5.19 Tvůrce, Bůh	37
2.5.20 Slovo	37
2.5.21 Vykupitel	38
2.5.22 Spasitel.....	39
2.5.23 Další tituly a symboly	40
Závěr	42
Seznam pramenů.....	44
Životopisné prameny	44
Analyzované dílo a spis s ním související	44
Sekundární prameny – díla J. E. Bílého.....	44
Seznam použité literatury	45
Zkratky.....	47

Úvod

Th. Dr. Jan Evangelista Bílý (1819–1888) je osobností natolik zapomenutou, že o jeho životě a díle dnes ví jen málokdo. Encyklopedický slovník křesťanského Východu charakterizuje Jana Bílého jako spisovatele, cyrilometodějského horlivce, účastníka sporů o lokalizaci Velehradu a autora *Životopisu sv. Cyrila a Metoděje*. Kromě této stručné informace neuvádí nic dalšího o jeho životě.¹

Na znovuobjevení této osobnosti moravského vlastence, spisovatele, kněze a církevního historika má velkou zásluhu vedoucí této práce, který si Jana Bílého všiml a vybídl mě k probádání jeho života a také jeho díla především z pohledu christologie. Pro historika by to snad byla práce spíše rutinní, leč pro mě dost zajímavá, neboť historického bádání v archivech a hledání publikací tak starého data jsem si při svém dosavadním studiu vyzkoušela jen ve velmi malé míře.

Výsledkem bádání je první část této bakalářské práce, která je pokusem o rekonstrukci života Jana Bílého. Tento životopisný oddíl je delší a podrobnější než bývá u obdobných prací zvykem, ovšem důvodem je výše uvedený fakt, že se jedná o téměř zapomenutou osobnost.

Při tvorbě této práce se však také splnil můj původní záměr. Mohla jsem se pohybovat na poli své oblíbené dogmatické teologie a vyzkoušet si z pohledu christologie analýzu díla Dr. Bílého. Tomuto rozboru je věnována druhá část této bakalářské práce. Z důvodu jejího nevelkého rozsahu jsem analyzovala pouze jeden autorův spis, a to prostřednictvím rozboru christologických titulů.

Zvolené dílo je protirenanovský spis *Život Pána našeho Ježíše Krista*, v němž chtěl autor obhájit pravdy víry a zejména božství Ježíše z Nazareta. Dílo jsem spolu s vedoucím práce vybrala především pro jeho na první pohled zajímavé pojetí. Autor představuje osobu Ježíše Krista především prostřednictvím jeho životního příběhu, ale zároveň vyprávění obohacuje tématy spekulativní teologie. Takováto koncepce christologie, která by vycházela z historie Ježíše z Nazareta, nebyla v jeho době obvyklá a začala se prosazovat až po II. vatikánském koncilu. Pozadí vzniku spisu, jeho uspořádání a obsah nalezneme čtenář rovněž v druhé kapitole, a to před rozbohem christologických titulů.

Pro rámcové sestavení životopisu jsem použila především stručné životopisy, z nichž jako nejúplnější a pro citování v této práci nejvhodnější se ukázal článek, který o Dr. Janu

¹ Srov. FARRUGIA, E., G., AMBROS, P. [ed.] *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, s. 168.

Bílém napsal do *Dolnoloučského zpravodaje* Ing. Jindřich Běluša ml. Detaily autorova života mi poskytla především upravená autobiografie Jana Ev. Bílého, jež vycházela po smrti autora v časopise *Vlast'*. Přihlédla jsem i k archivním pramenům autobiografického ladění pocházejícím z pera Jana Bílého. Léta jeho veřejné činnosti již bylo možné podepřít i literaturou týkající se této osobnosti jen okrajově.

Při rozboru spisu *Život Pána našeho Ježíše Krista* jsem se snažila co nejpřesněji vyhledat christologické tituly v díle a k tomuto účelu jsem upotřebila lingvistickou literaturu a zdroje. V christologické analýze jsem vycházela především z publikace prof. C. V. Pospíšila *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*; k obecné charakteristice christologických titulů jsem použila zejména *Slovník biblické teologie* a další teologické slovníky. K vybraným titulům jsem hledala autorovu interpretaci v textu *Života Ježíše Krista*.

1 Život a dílo Dr. Jana Evangelisty Bílého (1819–1888)

V první části naší práce předkládáme převážně chronologicky zpracovaný životopis Jana Evangelisty Bílého. Věnujeme se mu poměrně podrobně, a to proto, že je poněkud pozapomenutou osobností a informace o něm nejsou snadno dostupné. K rekonstrukci Bílého životní pouti jsme použili především jeho vlastní autobiografii, stručné životopisy z regionálních periodik či slovníků, ale také další prameny, které nejsou přímo zaměřeny na jeho osobnost.²

1.1 Dětství a doba studií

Jan Evangelista Bílý se narodil 9. prosince 1819 jako syn řeznického mistra v Dolních Kounicích. Již po narození byl jeho život ohrožen, neboť řeka Jihlava, na jejímž břehu stál jeho rodný dům, odnesla při povodni polovinu domu i s kolébkou. Malý Jan však byl díky dobrým lidem, podle svých slov, jako Mojžíš zachráněn. Sám také ve své autobiografii *Pravda a Báseň*³ uvádí, že byl velice zbožně vychován a po celou dobu studií byl plný „citu náboženského“, a ani pochybnosti ve víře téměř vůbec nepoznal.

Na podzim před 12. narozeninami odvezli rodiče Jana do blízkého Brna, neboť jej chtěli uchránit cholery, která vypukla v Dolních Kounicích. Tak zůstal Jan sám a věnoval se velice

² Jedná se především o tyto zdroje:

Rukopis autobiografie *Pravda a Báseň*, kterou napsal Jan Ev. BÍLÝ r. 1877 v Dolních Loučkách. Zachovaná část rukopisu se nachází se v Státním okresním archivu ve Žďáru nad Sázavou (FA Dolní Loučky, inv. č. 27, folio 1 a 3–10). Rukopis je neúplný a některé části jsou pouze jakýmsi „přípravnými črtami“. Na titulní stránce je tužkou poznámka (psaná, dle našeho soudu, autorovou rukou): „Autobiografii tuto má u sebe p. farář v Doubravici u Rájce. Jan Nep. Soukop.“ (Tento kněz a básník patřil mezi přátele Dr. Bílého.)

Přesto se v časopise *Vlast'* (1887–1888, roč. IV., č. 10, s. 665) dozvídáme, že autobiografii svěřil i Janu HALOUZKOVI, který ji měl na přání autora dle svého uvážení posmrtně uveřejnit. K dispozici jsme měli také tuto Halouzkovu autobiografii, upravenou a vydanou r. 1888 v časopise *Vlast'*. V dalších poznámkách bude tato autobiografie značena HA a budeme odkazovat na strany ve svázaném ročníku.

Také do farní kroniky Předklášteří, která je uložena v rajhradském státním okresním archivu, psal P. Jan Bílý své zážitky, takže na mnoha místech vypadá spíše jako deník pisatele.

Patrně nejlepším soudobým životopisem Jana Bílého je článek v *Dolnoloučském zpravodaji* ze 4. dubna 2008, který napsal Ing. Jindřich BĚLUŠA ml.

Dále nám posloužila kniha E. MASÁKA *Dějiny dědictví sv. Cyrila a Metoděje* a k bohosloveckým létům Jana Bílého disertační práce Hynka ŠMERDY: *František Sušil. Život, dílo a odkaz budoucím generacím*.

Pro úplnost ještě zmiňujeme další:

Jan Bílý je zmíněn i v Pernicově *Písemnictví na západní Moravě* (s. 43) a v 2. díle Tumpachova – Podlahova *Českého slovníku bohovědného*, a to na s. 246–247 a stručný životopis i v jejich *Bibliografii české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. V, na s. 2065. Stručnou informaci o jeho životě lze nalézt také na s. 142. *Vlastivědy moravské*.

Dr. Bílému patří jedna stránka v *TIŠNOV®FOTOREVUE*, listopad 1998, č. 9 (autorem je K. FIC). Životopis visel do nedávné doby i na oficiálních stránkách obce Dolní Loučky: <<http://www.dolniloucky.cz/index.php?typ=OBE&showid=136>>.

V *Encyklopedickém slovníku křesťanského Východu* je Dr. Bílému věnováno jen velice stručné heslo (na s. 168).

³ Uvádíme originální nadepsání autorovo, které je v rukopise. V 19. stol. nebyla zcela jasně vymezena pravidla pro psaní velkých písmen, jak bude řečeno ještě níže. Náš autor používal hojně psaní velkých písmen a rovněž zvýrazňování textu podtrháváním.

intenzivně studiu. Téměř celou dobu, již trávil v Brně vzděláváním se, vzdělával i druhé – ať to bylo dáváním kondicí slabším žákům, nebo později vyučováním českého jazyka v alumnátě.

Podle tehdejšího dobového trendu se malému Janovi již v dolnokounické škole nevyhnula germanizace, ač, jak sám neopomněl poznamenat, jeho učitel Komárek byl české národnosti. Avšak tato formace nezabránila tomu, aby se v něm probudilo vlastenecké zanícení, vlastní době národního obrození, v níž žil. Sám píše, že se znal osobně téměř se všemi vlasteneckými buditeli. Největší vliv na jeho vlastenectví měl ivančický kněz Tomáš Procházka, přítel Františka Sušila,⁴ dále Beneš Metod Kulda a za brněnských studií spolužák Karel Šmídek. Posledně jmenovaný ho nadchl svými příspěvky do *Květu*, které mu četl, a tak si Jan nejen povšiml krásy rodné řeči, ale zatoužil dosáhnout svého spolužáka a stát se spisovatelem stejné kvality. K nabytí obratnosti v užívání českého jazyka mu dopomohly zejména styky s brněnskými alumny, především s jeho krajanem Tomášem Zrzavým.

Během studia filosofického ústavu se Jan střetl zejména s Hegelovými myšlenkami, jež pro něj byly filosofií „urážející náboženský cit“. Ovšem profesora M. Klácela, který filosofii přednášel, si velice cenil jako geniálního muže a navíc jej obdivoval jakožto básníka, jehož díla se, jak sám popisuje, naučil nazpaměť jako modlitby, „neboť každá měla co motto text z Písma sv.“⁵

Roku 1839 se stal Jan bohoslovcem v brněnském alumnátě. Dva roky z této přípravy na kněžství strávil se svolením biskupa Gindla vně semináře. V alumnátě se setkal s řadou osobností, které jej inspirovaly pro celý život. Zpovědníkem se mu stal Jindřich Šimon Baar, na němž si vážil, že ač rodem Němec, choval se stejně k Čechům i k Němcům.⁶ Za bohosloveckých studií si také oblíbil nejen prof. Antona Heinesche, ale především církevní historii, kterou tento vyučující přednášel. Tuto disciplínu si vybral jako předmět svého celoživotního studia i spisovatelské činnosti. Dalším profesorem, na kterého po celý život s úctou vzpomínal, byl paradoxně „zarytý Němec“ s „dubovou a žulovou povahou“, prof. Ferd. Panschab.⁷

V druhém roce si zamiloval Františka Sušila, který v alumnátě působil, a jím inspirován se rozhodl celý svůj život dát v oběť církvi a vlasti. Sušil své žáky vytrvale vybízel k důvěrné

⁴ Srov. HA, s. 748; *Pravda a Báseň*, fol. 3.

⁵ *Pravda a Báseň*, fol. 3.

⁶ Srov. HA, s. 829.

⁷ Srov. *Pravda a Báseň*, fol. 3. Příjmení v rukopisu těžko čitelné.

znalosti Písma sv.⁸ Není tedy divu, že bratr Jan, který jej tolik obdivoval a disponoval železnou vůlí a neúnavnou pílí, se v té době naučil téměř celý Nový zákon nazpaměť. Kromě evangelií se u mladého bohoslovce těšily zvláštní oblibě zejména spisy připisované jeho křesťnímu patronovi a listy sv. Pavla. Oříškem pro něj naopak byla dogmatická teologie, jež přišla na řadu v předposledním ročníku teologického studia. Obtíž nespočívala snad ani tak v jejím obsahu, ale především v „nezáživném Germanovi, který ji přednášel“.⁹

Prázdniny trávil mladý bohoslovec objevováním krás české země. Již před započatím „bohosloveckého běhu“ mu totiž zemřela matka, a tak docela pozbyl motivace k prázdninovému odpočinku ve svém rodišti.

Roku 1843 se v posledním ročníku teologického studia setkal s profesorem pastorální teologie,¹⁰ jenž, ač sám „Slovan, byl až šíleným nepřitelem... slovanských alumnů“.¹¹ Ze všech kolegů se pravděpodobně stal hlavním terčem jeho útoků právě Bílý. Přes svou povahu Jan v této zkoušce obstál „v poslušnosti a se ctí“, bez jakékoli cholerické reakce, ač jej dotýčný profesor svým chováním nad míru provokoval.¹²

Během alumnátu se Bílému podařilo splnit si touhu po spisovatelském řemesle, když napsal svůj první článek o nastolení nového biskupa Antonína Arnošta, hraběte ze Schaffgotschů do *Časopisu katolického duchovenstva*. Dotýčný biskup byl následně vládou o příspěvku zpraven a dal alumnům důrazně najevo svou nevoli.¹³ Kromě tohoto prohrěšku vyčníval bratr Jan také tím, že vyučoval v alumnátě český jazyk a rovněž vystupoval se svými proslovy při Slovanských akademiích. Nejslavnější ze všech přednášek pronesených při těchto bohosloveckých slavnostech, které se konaly v alumnátním refektáři o nedělích a svátcích a byly navštěvovány i ostatními obyvateli Brna, byla řeč oslavující slovanské věrozvěsty. 9. března 1843 s ní vystoupil právě Jan Bílý. V dalším roce se Slovanské akademie dočkaly zřejmě pro svůj negermánský charakter zákazu konání. Ze strany českých bohoslovců k tomu přispěla neochota zařadit na program německá vystoupení.¹⁴ Za veškerou tuto vlastenecky zaměřenou činnost si Jan vysloužil pozornost policie a po svém kněžském svěcení 7. srpna 1843 byl sledován jako osoba státu nebezpečná.¹⁵

⁸ Srov. ŠMERDA, H. *František Sušil. Život, dílo a odkaz budoucím generacím*. Č. Bud., 2011. disertační práce (Th.D.).

⁹ *Pravda a Báseň*, fol. 3. – Tato informace je v HA vypuštěna.

¹⁰ V rukopise je uvedeno jméno Jakob Sušičky (srov. *Pravda a Báseň*, fol. 3), ovšem pravděpodobnější je „Jakub Sušický“ – takto je jmenován tamtéž o něco později (fol. 4).

¹¹ *Pravda a Báseň*, fol. 3.

¹² Srov. tamtéž. – V HA údaje opět chybí.

¹³ Srov. tamtéž. V HA opět vypuštěno.

¹⁴ Srov. ŠMERDA, H. *František Sušil. Život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 109–110.

¹⁵ Srov. *Pravda a báseň*, fol. 3. – v HA údaj chybí.

1.2 Kněžská léta

Spolu s Janem Bílým byl vysvěcen na kněze také hrabě Bedřich Sylva-Tarouca. Na primici byl přítomen zmiňovaný vlastenec P. Tomáš Procházka, a také spolužák Bílého Beneš Metod Kulda. Dolnokounický farář Ruhmer, který na primici kázal, byl za svou řeč obžalován u konzistoře.¹⁶ Nepřátelství a cenzura církevní i státní provázela Jana Bílého i jeho přátele takřka po celý život.

Při cestě do prvního působiště dostal P. Jan Bílý od jednoho dobrodince sponzorský dar s tím závazkem, že má dosáhnout doktorátu z teologie. Tento požadavek byl později skutečně splněn. Promoce P. Jana Bílého se konala 12. května 1853 v aule pražského Karolina.¹⁷ Obdržel titul Th. Dr. a jeho specializací byly církevní dějiny. Vytoužené profesury se však patrně kvůli incidentu po vydání brožury „*Církev a společnost*“ (vyd. r. 1868)¹⁸ a, podle jeho slov, také závistivosti některých spolubratrů, nikdy nedočkal.¹⁹ Byl profesorem, ale „bez platu a bez c. k.“, jak napsal.²⁰

Prvním působištěm P. Jana byly Židlochovice, kde si jej farníci velmi oblíbili. Po dvou letech kněžské služby se mohl navíc těšit i ze spolupráce s přítelem B. M. Kuldou, kterého biskup ustanovil rovněž židlochovickým kaplanem. Odvahou a nadšením naplněný otec Jan se nechal unášet zápallem, kterého nabyl při studiích, a horlivě psal články do periodik nebo práce z oboru církevních dějin či teologie. Těšil se z blízkosti milovaného Rajhradu a také z několika kněžských a vlasteneckých přátelství. Velkou náklonnost mu projevoval rajhradský opat Viktor. Přátelství jej pojilo také s profesorem brněnského filosofického ústavu Guntířem Kalivodou, který se později rovněž stal rajhradským opatem. I přes policejní dohled a nutnost mnohých obětí, k nimž nalézal sílu ve mši sv., přirovnává Jan Bílý toto období k hoře Tábor, za níž ale záhy následuje křížová cesta.²¹

Roku 1845 odešel do Brna coby kaplan při kostele sv. Jakuba. V té době pracoval na sepsání církevních dějin a neměl nijak velké příjmy, takže kvůli špatné stravě a zřejmě i nadměrné vytíženosti onemocněl. Mnohými léky si zkazil žaludek natolik, že už nebyl schopen pracovat. Zotavoval se nejprve u Milosrdných bratří a poté v Dolních Kounicích. Nicméně poničený žaludek se pouhým odpočinkem nevyléčil. P. Jan tedy vážil cestu až

¹⁶ Srov. tamtéž, fol. 4.

¹⁷ Srov. BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In: *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

¹⁸ Srov. tamtéž.

¹⁹ Srov. HA, s. 830.

²⁰ Srov. BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In: *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

²¹ Srov. *Pravda a Báseň*, fol. 4.

do Prahy, aby zde našel odbornou lékařskou pomoc. Poté strávil ještě nějakou dobu v lázních.

Ačkoli následky zůstaly P. Bílému až do konce života, takže veškeré další studium i práce jej stály velké přemáhání, mohl se po pobytu v lázních opět vrátit do služby. Pokračoval ve spisovatelské činnosti a také v přípravě na doktorské zkoušky. Ulehčení v tomto náročném období mu nevymohla ani přímluva jeho příznivce, rajhradského preláta Viktora, jenž prosil biskupa, aby se směl P. Jan věnovat studiu v klášterním tichu Rajhradu.²²

Církevní dějiny, jejichž příprava se podepsala na autorově zdraví, byly vydány až roku 1847 (1. svazek).²³ Druhý díl „*Dějů svaté katolické církve*“ vyšel v Praze u Bedřicha Rohlíčka v roce 1854. Kromě toho přispíval P. Jan po celou dobu svého kněžského života do několika časopisů (kalendáře *Moravan*²⁴, *Hlasu* aj.).²⁵

Po léčení se P. Jan vrátil do Židlochovic, kde jej opět čekala kaplanská služba. Ani zde jej neminulo pronásledování, tentokrát od židlochovických úředníků i od biskupa, a to díky tomu, že v revolučním roce 1848 jeho spolukaplan J. Fáborský radil lidem nejít k volbám do německého sněmu. Spolu s tímto kolegou se také účastnil Slovanského sjezdu, který se konal téhož roku v Praze.²⁶

Mladý židlochovický kaplan byl také jedním z prvních členů výboru Národní jednoty a protikatolicky smýšlejícím spolupracovníkům byl spolu s dalšími kněžími trnem v oku, neboť se nezříkal své zásady propojení vlastenectví s křesťanstvím. Postavil se rázně proti vydávání světové beletrie, a to s tím, že je nedostatek potřebnější literatury a na zábavu tudíž není ani pomyšlení.²⁷

Rivalita mezi liberálními a kněžskými členy výboru stále rostla, takže vše šlo k roztržce mezi oběma tábory. Při návštěvě Rajhradu 21. března 1850 vyslovil P. Bílý v rozhovoru s přítelem P. Gunterem Kalivodou myšlenku na založení vlastního katolického díla po vzoru českého Dědictví sv. Jana Nepomuckého, a to v případě, že by se nepodařilo dosáhnout v rámci Národní jednoty rozumné dohody. Název tohoto spolku by pak měl být Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje. Nedlouho po tomto rozhovoru se projevila zášť liberálních členů Národní jednoty naplno, když zbavili většinu kněží členství ve výboru. Takže myšlenka na založení Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje byla příhodným řešením.

²² Srov. *Pravda a Báseň*, fol. 4.

²³ Autor považoval za svou povinnost věnovat jeden výtisk v krásné vazbě svému biskupovi. Leč dočkal se za to pouze prudké reakce a nevole, protože dílo bylo napsáno česky. – Srov. *Pravda a Báseň*, fol. 4.

²⁴ *Moravan* vycházel v Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

²⁵ Údaje jsou dostupné online např. přes JIB z: <www.nkp.cz>. O příspěvcích píše sám autor – např. *Pravda a Báseň*, fol. 5–6.

²⁶ Srov. *Pravda a Báseň*, fol. 5 a BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In: *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

²⁷ Srov. MASÁK, E. *Dějiny Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně*, s. 29–31.

Bílý rozeslal spolu se svým kolegou Fáborským dopisy na všechny strany a záhy se sešli v bytě hraběte Sylvy-Taroucy vlastenečtí kněží, včetně Františka Sušila. Vyslechli si zde nápad P. Bílého a podepsali jeho svolání ke katolické veřejnosti o vzniku „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“. Dílu se dostalo biskupského schválení, a tak bylo 23. srpna 1850 v minoritském klášteře za přítomnosti mnoha duchovních slavnostně založeno. Mělo za úkol vydávat nejen katolickou literaturu, ale také odborné práce.²⁸ Zároveň bylo vlastenecko-duchovním společenstvím, které později získalo i privilegium plnomocných odpustků.²⁹ Jan Bílý do něj vložil myšlenku boje proti novodobému pohanství. Tento boj měli vést členové „Dědictví“ prostřednictvím tisku, tedy stejným způsobem, jakým se šířily katolíky záporně hodnocené spisy.³⁰ Dědictví bylo mj. svědkem velkorysosti P. Jana, když např. postoupil výsledky svého bádání autorovi, který měl zpracovat historii Moravy z církevního hlediska.³¹

Před Vánoci r. 1851 se P. Jan přestěhoval na další kaplanské místo, tentokrát do Tišnova, kde strávil dva roky, obklopen vlastenecky smýšlejícími spolubratry. Během této doby vykonával také funkci poslance zemského sněmu moravského.³²

Dalším působištěm bylo Předklášteří, v němž sice obdivoval krásný dům Boží, leč svůj farní příbytek shledával nedostatečným. Všechny Bílého žádosti o přeložení, které v této době podával, zůstaly nevyslyšeny.³³ Při vizitaci v Tišnově roku 1857 sdělil biskup Antonín Arnošt Dr. Bílému, že jej hodlá ustanovit katechetou na některém z gymnázií. Ovšem některé zneprátené osoby tento záměr, z něhož se P. Jan velice radoval, biskupovi vymluvily.³⁴

V Předklášteří měl Dr. Bílý více volného času, a tak se mohl ještě více věnovat spisovatelské činnosti.³⁵ Jednou z prvních knih, jejichž vznik podnítl první starosta Dědictví sv. Cyrila a Metoděje, prof. František Sušil, byl „*Dějepis swaté katolické Církwé*“. Přípravoval se k vydání právě v době, kdy se rozhodl brněnský biskup provádět cenzuru děl vydávaných tímto spolkem i kontrolu činnosti Dědictví, tj. r. 1858. Biskupská konzistoř Bílého dílo a další právě chystanou publikaci detailně prověřila a zkritizovala jako „zu hoch

²⁸ Srov. tamtéž, s. 33–46.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 62–63.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 81.

³¹ Srov. tamtéž, s. 84. Tuto poznámku přidáváme, neboť jsme přesvědčeni, že je to právě život autorův, který může dodat jeho dílu, jež je plné víry a oddanosti Bohu a církvi, na věrohodnosti. Je pro nás svědectvím, že jeho kázání a spisy nejsou jen prázdnými kombinacemi „zbožných“ myšlenek, za nimiž by nestála snaha o vpravdě křesťanský život.

³² Srov. HA a BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In: *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

³³ Srov. HA, s. 671 a 753.

³⁴ Srov. HA, s. 746–747.

³⁵ Srov. HA, s. 671.

für unser Volk“.³⁶ Přesto již o rok později spatřila švabachem psaná obsáhlá kniha (o 1144 stranách) světlo světa. Obavy o to, že je dílo příliš odborné, byly patrně oprávněné, ovšem kniha si přesto získala oblibu i u prostých čtenářů. Autor považoval za dobré pozvat čtenáře k sice náročnější, ale o to více obsahově kvalitní četbě.³⁷

Roku 1859 vydal Bílý v Brně vlastním nákladem historické dílko „*Poswátné místo Wranow na Morawě*“. V témže roce zemřela patronka, která mu ztrpčovala život. V červnu 1861 odkoupily tišnovské panství, k němuž patřila právě Porta Coeli, cisterciacký v Marienthal.³⁸ P. Bílý přijal pozvání do marienthalského kláštera, sloužil tam slavnou mši sv. a setkal se s abatýší Gabrielou Anežkou Marschner. Oba se těšili, že bude v Porta Coeli opět komunita mnišek.³⁹ Stejně nadšení ovšem nesdílela obec Předklášteří a kostelní výbor, takže se P. Bílý obnovení mnišské komunity v Porta Coeli nedožil.⁴⁰

Roku 1860 se dostalo Dr. Bílému nenadálé pocty, když byl vybrán za předsedu oddělení pro katolické jednoty jazyka slovanského na generální schůzi katolíků z celé německé říše, která se konala v Praze. Byl tak na místě, které by, nebýt ostychu před veřejností, připadlo prof. Františku Sušilovi. Ovšem Dr. Bílému se dostalo ještě jiného, nevídaného povýšení, když jej moravský sněmem zvolil za poslance vídeňské říšské rady.⁴¹ Tento úřad mu byl velice nepříjemný, leč zároveň finančně výnosný, neboť měsíční plat poslance byl tak veliký jako roční příjem faráře v Předklášteří. Bílý si tak mohl dopřát cestování za hranice rodné země.⁴²

P. Jan Bílý choval jakožto Slovan velkou úctu ke svatým Cyrilu a Metoději; není tedy divu, že rok 1863 zvláště oslavoval. Zapojil se aktivně do dění na Velehradě a jako jediný kněz brněnské diecéze se zúčastnil vysvěcení kostela sv. Cyrila a Metoděje na Karlíně.⁴³ Během tisíciletého jubilea příchodu slovanských věrozvěstů napsal na vyzvání pražského nakladatele Bellmanna „*Dějiny ss. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda*“. Sám je přeložil do němčiny, záhy se dočkaly vydání ve francouzštině a slovinštině a kniha se setkala s kladným ohlasem.⁴⁴

Ve stejné době také vznikala v Předklášteří studie „*Život Pána našeho Ježíše Krista*“. Pobídka k jejímu napsání se dostalo Dr. Bílému pravděpodobně na Velehradě, kam přijel

³⁶ Srov. MASÁK, E. *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně*, s. 63–67.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 82–83.

³⁸ Srov. FOLTÝN, D. a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 616.

³⁹ Srov. HA, s. 748, 749 a 751.

⁴⁰ Srov. CACKOVÁ, M. *Obnovení tišnovského kláštera v roce 1901*, s. 17.

⁴¹ Srov. HA, s. 749–750.

⁴² Srov. HA, s. 753.

⁴³ Srov. VYCHODIL, J. *Vzpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863*, s. 98.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 308–309 a HA, s. 753.

oslatit cyrilometodějské výročí mj. pražský arcibiskup kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg⁴⁵. O setkání s pražským kardinálem Bílý napsal:

„...[Schwarzenberg] vybídnul mne, abych sestavil „Život Pána našeho Ježíše Krista“ proti rouhavé knize Renána. Plán a směr mi byl udán, dle kterého spis zpracován a tiskem vyšel u Bellmanna v Praze (s dřevorytinami.) Obdržel jsem za to od J. Em. ndp. kardinála přeskvostný breviář čtyřdílný z Bavor od Redemptoristů v Öttingách, který zůstane pro mne vzácnou odměnou činnosti spisovatelské.“⁴⁶

V dubnu 1864 oplakal Dr. Bílý smrt své sestry Antonie (Šrůtkové). Téhož roku udělil brněnský biskup P. Bílému titul konzistorního rady. Jeho schopností využívaly také různé spolky; byl členem c. k. hospodářské společnosti v Brně,⁴⁷ jednatelem tišnovského hospodářského spolku a předsedou čtenářského spolku tamtéž.⁴⁸

P. Bílý byl rovněž velmi oblíbeným a známým kazatelem, a tak byl zván na primice, slavnosti v Rajhradě, na Velehradě, v Marientalu atd.⁴⁹ Svá kázání sám vydával v letech 1848–1855 v „*Bibliothéce kazatelské*“ (4 ročníky).⁵⁰ Od roku 1865, když začal B. M. Kulda vydávat „*Posvátnou kazatelnu*“, přispíval také do ní, a to kázáními, jež sám hodnotí jako mnohem lepší než ty v *Bibliothéce*.⁵¹

Nebyla mu lhostejná církevní hudba ani poezie. V *Životě Ježíše Krista* prohlašuje české rorátní písně za tak uchvacující, že kdo je slyší, nemůže pochybovat o víře.⁵² Není divu, že jej Ignát Wurm jmenoval mezi těmi, kdo se měli v *Dědictví* angažovat ve vydávání hudebních děl.⁵³ Jeho velkou láskou byly kláštery, které navštěvoval, zajímal se o jejich historii, architekturu atd. a následně jim věnoval odborné práce a četné referáty do časopisu *Moravan*.⁵⁴

Roku 1869 hrozilo spisovateli Dr. Bílému a vydavateli B. M. Kuldovi vězení za knihu „*Církev a společnost*“, která vyšla v roce 1868. Bílý byl předvolán nejprve do Tišnova a potom do Prahy, kde se mělo konat na žádost státního zástupce tajné přelíčení, leč Kulda

⁴⁵ Jméno převzato z: VYCHODIL, J. *Vzpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863*, s. 48.

⁴⁶ HA, s. 753. V rukopise je údaj velmi zestručněn.

⁴⁷ Srov. BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

⁴⁸ Srov. *Farní kronika Předklášteří*. E–40, č. 1, s. 69.

⁴⁹ Srov. např. HA, s. 671–672, 755 atd.

⁵⁰ V některých dílech je uveden jako autor také František Poimmon nebo Beneš Metod Kulda. Srov. dotaz „au: Jan Evangelista Bílý“ v katalogu: WorldCat® [databáze online] [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <www.worldcat.org>

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 755 a BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

⁵² „Píšte si, co chcete proti Kristu a Církvě jeho; jak náš lid vstoupí do chrámu, nebo doma zanotí naše české zpěvy rorátní, hned prchají jako zlí duchové ty skeptické myšlénky, které jste mu co neznabožský roj do hlavy nasadili; *srdce*, tato schránka citů, to vyvařisko radosti, oplývá při těchto zpěvech rozkoší, a co člověk *miluje*, v to věří.“ (*Život Pána našeho Ježíše Krista*. s. 2–3.)

⁵³ Srov. HALOUZKA, J. *Pohledy II*, s. 186–187. In MASÁK, E. *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně*. s. 87.

⁵⁴ Srov. *Pravda a Báseň*. Fol. 5 a 6. Viz též v HA.

a Bílý si vymohli přelíčení veřejné. Trvalo dva dny a oba byli 19. března 1869 shledáni nevinnými.⁵⁵ Za doby působení v Předklášteří vyšlo Janu Bílému v Praze (v Katolickém spolku tiskovém) ještě jedno malé dílko: „*Dědictví sv. Petra a 20. den měsíce září 1870*“.

Roku 1872 se P. Bílý naposledy přestěhoval, a to do sousedních Louček, čímž nadobro ztratil čas na spisovatelskou činnost. Jeho největším potěšením bylo rozjímání, kněžská služba a vyučování ve škole. Stále však udržoval písemné styky s přáteli a sledoval společenské a politické změny. Roku 1883 se natolik zhoršil jeho zdravotní stav, že žádal o přidělení kaplana.⁵⁶ Když dopisoval svou autobiografii (rukopis má dataci 1877), cítil se být natolik zesláblý, opuštěný a nemocný, že se utěšoval myšlenkou na smrt.⁵⁷

„Na jaře roku 1888 se při cestě do Tišnova nachladil tak nešťastně, že na třetí den po půlnoci z 28. na 29. března umírá na zápal plic.“⁵⁸ 1. dubna jej pak pohřbil P. Karel Dědek, děkan a drásovský farář.

Dnes má Jan Bílý na místě bývalého hřbitova v Dolních Loučkách pamětní desku s křížem. Jeho jméno nechybí ani na náhrobku kněžského hrobu na novém dolnoloučském hřbitově.⁵⁹ Donedávna měl Jan Bílý své místo i na webu obce Dolní Loučky.⁶⁰ Karel Fic charakterizuje péči dolnoloučských obyvatel jako svědectví o tom, že si Jana Bílého dodnes připomínají.⁶¹

⁵⁵ Srov. BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In: *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54; HA, s. 757.

⁵⁶ Srov. HA, s. 665–666.

⁵⁷ Srov. HALOUZKA, J. Předmluva k Autobiografii † Dra. Jana Ev. Bílého. *Vlast'*, srpen 1888, roč. IV, č. 10, s. 664. Zmínky také přímo v HA.

⁵⁸ BĚLUŠA, J. ThDr. Jan Evangelista Bílý. In: *Dolnoloučský zpravodaj*, č. 54.

⁵⁹ Srov. tamtéž.

⁶⁰ Srov. *Jan Evangelista Bílý* [online]. ©2007 [cit. 2011-03-21]. Dostupné z: <<http://www.dolniloucky.cz/index.php?typ=OBE&showid=136>>

⁶¹ Srov. FIC, K. Jan Evangelista Bílý. *TIŠNOV* □ *FOTOREVUE*, listopad 1998, č. 9, s. 44.

2 Christologická analýza a kontext spisu „*Život Pána našeho Ježíše Krista*“

V první části následující kapitoly se nejprve stručně zmíníme o dobovém kontextu, v němž vznikla jak kniha Ernesta Renana *Vie de Jesus*, tak námi analyzované dílo, jímž Jan Bílý reagoval na zmíněný Renanův spis. Kvůli této příčinné souvislosti si dovolíme ve druhé části souhrnně poukázat na stinné stránky Renanova díla.

V dalších částech této druhé kapitoly se již věnujeme samotnému *Životu Pána našeho Ježíše Krista*. Po úvodním představení tohoto díla seznámíme čtenáře s jeho strukturou. Následně nahlédneme do obsahu jednotlivých částí a přiblížíme si tak, kterým tématům se autor v *Životě Ježíše Krista* věnoval.

Christologii Jana Evangelisty Bílého jsme podrobněji zkoumali prostřednictvím analýzy christologických titulů užívaných v *Životě Pána našeho Ježíše Krista*, které je věnován zbytek této kapitoly.

2.1 Církevně-historický kontext vzniku díla

19. století, v jehož druhé polovině vzniklo Bílého dílo *Život Pána našeho Ježíše Krista*, bývá nazýváno obdobím druhé konfesionalizace, ale na druhou stranu také dobou sekularizace. Dalo by se rovněž tvrdit, že již zde má kořeny fenomén zvaný „modernistická krize“, neboť ačkoli termín modernismus se začal používat až po vydání *Pascendi Dominici gregis* (r. 1907), myšlenkové směry, které by se daly zařadit pod tento pojem, se vyskytovaly již delší dobu před vydáním odsuzujících církevních dokumentů. Paradigma „pokrokové“ pozitivní vědy se postupně dostávalo do rozporu s katolickou exegezí Písma.⁶²

2.2 Ernest Renan

Byl to mj. francouzský vědec Ernest Renan (1823–1892), v jehož životě i díle se střetly poznatky sekulární vědy s křesťanským zjevením, jak je prezentovala církev jeho doby. Sama minulost zběhlého bohoslovce⁶³ vrhala na tohoto učence stín, avšak vlnu odporu ze strany církve vzbudilo především publikování monografie *Vie de Jésus*. Vznikala četná díla, která přímo oponovala této knize. Nebyl to odpor zcela neopodstatněný, neboť pokus o rekonstrukci historického Ježíše pomocí studia biblických jazyků, historických

⁶² Srov. SALVE, 2007, roč. 17, č. 3; HANUŠ, J. Devatenácté století jako století druhé konfesionalizace? *Teologický sborník*, 2001, č. 4, s. 3–7; PETRÁČEK, T. *Marie-Joseph Lagrange. Bible a historická metoda*. 1. vyd. KRÝSTAL OP : Praha, 2005.

⁶³ Srov. LAGARDE, A., LAURENT, M. *Francouzská literatura 19. stol.* Praha : Garamond, 2008., s. 393–395.

okolností, archeologických objevů či literární kritiky se smísil s autorovými medicínsko-sociologicko-psychologickými tezemi. Výsledkem bylo dílo, které si v některých místech dokonce protirečí a jehož úsudky o osobách vystupujících v evangeliích se dnešnímu čtenáři mohou jevit jako výplod velmi bujné fantazie. O neúnosnosti tohoto spisu z hlediska křesťanské věrouky pochybovat skutečně nelze.⁶⁴

2.3 Život Pána našeho Ježíše Krista

Život Pána našeho Ježíše Krista je dílo vydané roku 1864 v pěti sešitech nákladem Karla Bellmanna v Praze. V předmluvě z roku 1863 uvádí sám autor důvod jeho vzniku: P. Jan Bílý jím reagoval na vydání knihy *Život Ježíše*. Čeští čtenáři se s tímto dílem Ernesta Renana seznámili právě v roce oslav tisíciletého jubilea příchodu křesťanské misie sv. Cyrila a Metoděje.⁶⁵

2.4 Struktura a obsah Života Ježíše Krista

Nyní již nahlédneme do spisu *Život Pána našeho Ježíše Krista*. Nejprve představíme jeho členění a poté se prostřednictvím obsahu díla stručně seznámíme s tématy, kterým se autor věnoval.

2.4.1 Struktura

Publikace Dr. Bílého je rozdělena do osmi hlav, z nichž každá se dělí ještě na několik dalších částí označených římskými číslicemi, popřípadě též obsáhlými nadpisy. Nejen charakter nadpisů, ale patrně také rozdělení textu do jednotlivých sešitů přispěly k tomu, že dílo samotné postrádá přehled kapitol. Nabízíme zde tedy přehled vytvořený podle nadepsání jednotlivých částí, ačkoli jsme si vědomi, že pro množství témat vyjmenovávaných ve většině nadpisů není příliš přehledný, ale zato je (kromě neoznačených částí) vyčerpávající. Dovolí tak zároveň čtenáři této práce nahlédnout do struktury a témat knihy a alespoň trochu okusit z krásného autorova jazyka.

⁶⁴ Čerpali jsme přímo ze zmíněného díla, především v českém překladu: RENAN, E. *Život Ježíšův*. Praha : J. Hippmann, 1896. 288 s.

⁶⁵ Renanova publikace *Vie de Jesus* se ještě roku 1963 a roku následujícího dočkala překladu do němčiny, angličtiny (vyd. mj. v New Yorku), španělštiny, češtiny, italštiny, holandštiny. Informaci lze najít např. v online katalogu WorldCat®.

Hlava první.

- I. Věk před Kristem. Potřeba vykoupení člověka. Přípravy k němu. Život církve v adventě.
- II. Zvěstování P. Marie. Návštěva její u Alžběty. Narození sv. Jana Křestitele.
- III. Narození P. n. Ježíše Krista. Návštěva pastýřů. Jaká je nyní v Betlémě památka Narození Páně? Příchod sv. tří králů. Život církve sv. na Vánoce. Vražda dítek betlémských.
- IV. Očišťování Panny Marie. Simeon a Anna. Pán Ježíš dvanáctiletý v chrámě Jerusalemském.

Hlava druhá. První rok veřejného působení Pána našeho Ježíše Krista. (Ode křtu sv. Jana až do uvěznění jeho.)

- I. (bez názvu)
- II. Jan na poušti. Jeho kázání a křest. Pán Ježíš se dal od sv. Jana pokřtiti. Pokušení Páně na poušti. Svědectví Janovo o Kristu. První učenníci.
- III. Pán Ježíš v Jerusalemě při slavnosti Velikonoční; učí Nikodéma, že svatý křest je nejprvnější a nejpotřebnější svátost. Dovršení svědectví Janova o Kristu. Uvěznění svatého Jana Křestitele.

Hlava třetí. Pán Ježíš učitel člověčenstva.

- I. Pán Ježíš zjevoval pravdy, které máme věřiti, a učil cnostem, které máme konati.
- II. Pán Ježíš potvrzoval své učení svědectvím Písma, zázraky, příklady a zkušeností.
- III. Pán Ježíš jako prorok předpovídá budoucí věci; jeho majestátnost v řeči a osobě přístupnou činí vtělené v NĚm milosrdenství Boží; podobenství o ztracené ovci, o penízi, o synu marnotratném.
- IV. Spůsob, jakým P. Ježíš vyučoval. Podobenství Páně. Opravy zákona obřadního. Oprava zákona manželského.
- V. Horné kázání.

Hlava čtvrtá. Druhý rok veřejného působení Pána našeho Ježíše Krista.

- I. Ježíš se vrací z Judstva do Galileje. Rozmluva Jeho se Samaritánkou u studně Jakobovy. Druhé povolání Petra. Pán Ježíš v Kafarnaum. Uzdravení malomocného a jiných nemocných. Vzkříšení mládence ve městě Naim.
- II. Pán Ježíš na slavnosti Purim v Jerusalemě uzdravil nemocného 38 let trápeného, hájí svou důstojnost mesiánskou, tam přicházejí učenníci Janovi s otázkou: Je-li očekávaný mesiáš? Ježíš v Bethanii stoluje u Šimona, kamž přišla Maria Magdalena. Povolání Matouše. Poučení o postu, o sobotě. Vyvolení dvanácti apoštolů.
- III. Paničky průvodkyně Páně. Pán Ježíš vymítá ďáblы Božskou mocí. Pán Ježíš učí v podobenstvích o ceně a působení slova a milosti své; utišil bouři na moři; vehnal zástup ďasů do stáda vepřů; uzdravil ženě krvotok, vzkřísil dceru Jairovu; rozeslal apoštoly kázat, a oni dávají potom zprávu.
- IV. Smrt sv. Jana Křtitele. Nasycení 5000 lidí. Přislíbení vel. Svátosti. Cesta k Fenicii. Nasycení 4000 lidí. (Druhá Velikonoc, kterou Ježíš slavil v Galileji.)
- V. Vyznání Petrovo a odměna. Přípravy na úřad velekdězský. Přepodobnění na hoře Tábor. Přání Petrovo.

Hlava pátá. Rok třetí veřejného působení Pána Ježíše Krista.

- I. Tajná cesta do Jerusalema ku slavnosti stánků. Cesta misionářská mezi Samaritány. Rozeslání 72 učenníků. Slavnost stánků. Pán Ježíš v Bethanii (Maria a Marta). Žena postižená v cizoložství. Uzdravení slepého od narození. Nejvyšší osvědčení Páně, že je Syn Boží.
- II. Pán Ježíš v Kafarnaum. Učí, jak máme statků užívat, podobenstvími: o nespravedlivém vladaři, o bohatém labužníkovi, o lakomém boháči. Ježíš v krajinách pojordánských učí, žehná maličkým – učí dokonalé chudobě.
- III. Vzkříšení Lazara. Dovršení zášti nepřátel proti Kristu. Proroctví Kaifášovo. Ježíš se ubírá přes Jericho do Jerusalema. Slavný vjezd. Vyhnání z chrámu kupce a prodavače (podruhého). Podobenství o zavržení Židů.
- IV. Předpovědění Kristovo o zkáze města Jerusalema a o posledním soudu; pak napomíná k bdělosti v parabolách. Jak každý hříšník znovu mučí Spasitele svého.

- V. Nepřátelé Kristovy umlknou. Kristus obhájiv zákonitou vážnost jejich, kárá jejich pokrytství a marnou ctižádost, též osmeré „běda!“ pronáší na ně.

Hlava šestá. Pán Ježíš velekněz člověčenstva.

- I. Ježíš je velekněz člověčenstva. Poslední večeře Páně. Umývání nohou apoštolů. Ustanovení nejsv. svátosti oltářní. Začátek umučení. Ježíš v zahradě Gethsemanské se povahuje na sotnách. Ježíš zrazen a jat.
- II. Pán Ježíš na soudě kněžském. Petr zapřel Pána. Pán Ježíš na soudě před Pilátem.
- III. Cesta na Golgothu. Pořádek průvodu. Pán Ježíš pod křížem klesl několikrát; potká se s matkou, s plačícími ženami. Šimon Cyrenejský pomáhá mu donesti kříž na Golgothu.
- IV. Sedm posledních slov Pána Ježíše na kříži. Výjevy ve přírodě při smrti Páně. Úcta sv. kříže a velebné svátosti, důkazy o Božství Velekněze našeho Ježíše Krista.
- V. Pohřeb Páně. Opatrnost nepřátel Ježíšových.

Hlava sedmá. Ježíš král člověčenstva.

- I. Proč slove Ježíš Kristus též Pán náš a král člověčenstva? Vzkříšení Páně. Pořádek, v jakém se Pán Ježíš po svém vzkříšení svým milým zjevil.
- II. Důkazy, že Pán Ježíš skutečně vstal z mrtvých. Apoštolové nezklamali sebe, ani nás; oni n e m o h l i ani klamati. Svědectví Josefa Flavia o Kristu a Jeho vzkříšení.
- III. Zřízení Církve sv. Bohoslužba. Svatovláda založená v Církví. Na nebe vstoupení Páně. Soslání Ducha sv. Rozšíření víry Kristovy, zázrak moci Jeho královské.
- IV. Sepsání ss. evangelií. Důkazy pro hodnověrnost jejich vnitřní i zevnitřní.

Hlava osmá. Ježíš Kristus jest Božský Spasitel náš – Jemuž dík a sláva na věky. Amen.

- I. Pán Ježíš vykoupil nás od hříchu, i od následků hříchu.
- II. (bez nadpisu)
- III. (bez nadpisu)
- IV. (bez nadpisu)
- V. (bez nadpisu)

Spis je okrášlen dřevoryty s výjevy z evangelií, popř. s křesťanskými symboly. V závěru posledního sešitu je příloha: tabulka pravděpodobné chronologie Ježíšova veřejného života a kresba města Jeruzaléma v Ježíšově době s popisky (míst).

2.4.2 Obsah jednotlivých částí

Dílo *Život Pána našeho Ježíše Krista* je tedy rozděleno do osmi hlav a každá z nich je věnována několika vzájemně blízkým tématům. Zpravidla jde o chronologické líčení evangelních událostí a Ježíšových řečí. Ježíšovo učení je proloženo komentáři vykládajícími význam dané události či slov. Texty psané podle evangelia autor často propojuje s ponaučeními o základních pravdách víry. Doplňuje také souvislosti s prožíváním liturgického roku a obhajuje pravdy katolické víry vztahující se především na osobu Krista a na to, co z jeho osoby a díla vyplývá pro víru církve a ctnostný život křesťana.

V první hlavě je čtenáři stavěna před oči potřeba vykoupení člověka, pojednává se zde o době před Kristem a přípravě na jeho příchod v dějinách, ale není opomenuto ani liturgické zpřítomnění v podobě adventu a dalších různých svátků vztahujících se k přípravě na příchod Mesiáše. Druhá část této hlavy pojednává o zvěstování Panně Marii, navštívení Panny Marie a o narození sv. Jana Křtitele. V třetí části jsou popsány vánoční události a místa spojená s narozením Spasitele. Ve čtvrté části autor píše o očišťování Panny Marie a okolnostech Ježíšovy bar mitzvy.⁶⁶

Druhá hlava představuje Ježíše v prvním roce jeho působení. Autor nejprve nastiňuje paradigma doby, tehdejší představy o mesiáši, náboženské směry v tehdejšímu judaismu apod. Poté opět pokračuje vyprávění podle evangelií. Tématy jsou zde: působení sv. Jana Křtitele, křest v Jordánu, pokušení Páně,⁶⁷ svědectví Jana o sobě a o Kristu,⁶⁸ Ježíšovo získání prvních učedníků. Jan Bílý dále pojednává o Kafarnaum jako městu Kristově. Rok veřejného působení pak pokračuje Velikonocemi v Jeruzalémě – zejména rozmluvou s Nikodémem,⁶⁹ při níž je zvláštní důraz položen na potřebnost svátosti křtu. V závěru se završuje svědectví Jana Křtitele a končí jeho pozemský život.⁷⁰

Třetí hlava nese podtitul *Pán Ježíš učitel člověčenstva*. Najdeme zde krátké komentované výčty hlavních pravd (víry) a ctností, kterým Ježíš učil. V druhé části je popsáno, jakým způsobem potvrzoval Ježíš pravdivost svého učení: zázraky a svědectvím Písma. Ve třetí části jsou ukázány prorocké předpovědi Pána týkající se daleké (i eschatologické) budoucnosti i samotného života, smrti a vzkříšení Předpovídajícího, stejně jako předpovědi týkající se některých událostí v době prvotní církve.

Poté je sám Ježíš vylíčen jako Syn Boží budící bázeň. Protože by se však k takovému Spasiteli nikdo neodvážil ani přiblížit, ukazuje autor i protipól hrůzné velebnosti a nazývá Pána *vtěleným Milosrdenstvím Božím*. V návaznosti na toto představení Božího Syna nechybí propojení se svátostí pokání a podobenstvím o milosrdném otci.⁷¹ Závěrečná část této hlavy odhaluje způsob Ježíšova vyučování, podává výčet podobenství a Kristovy opravy rituálního a manželského zákona.⁷² Učení Páně je pak zakončeno v této hlavě horským kázáním.⁷³

Čtvrtá hlava vypráví o druhém roce veřejného Ježíšova působení, a to nejprve při návratu do Galileje v rozhovoru se Samařankou. Setkání u Jákobovy studny posloužilo

⁶⁶ Srov. Lk 1,26–2,52.

⁶⁷ Srov. Lk 3,1–4,13.

⁶⁸ Srov. Jan 1,19–27.

⁶⁹ Srov. Jan 3.

⁷⁰ Srov. Mk 6,17–29.

⁷¹ Srov. Lk 15,11–31.

⁷² Srov. Mt 15,1nn; 19,3–9.

⁷³ Srov. Mt 5.

autorovi jako inspirace pro poznámky o modlitbě a zdůrazňování potřeby veřejné církevní bohoslužby. Následuje událost druhého povolání Petra⁷⁴, pobyt Pána v Kafarnaum, uzdravování nemocných a křtění mládence v Naimu.⁷⁵

Ve druhé části této hlavy uzdravuje Pán Ježíš nemocného u rybníka Bethesda⁷⁶ a učedníci Jana Křtitele se jej tážou na jeho mesiášství⁷⁷. Velebí Otce⁷⁸ a nechává se mazat olejem od hříšnice⁷⁹, povolává celníka Leviho, na což navazuje evangelní poučení o postu,⁸⁰ ke kterému autor dokončuje svými poznámkami k tomuto tématu. Ježíš dále hájí své učedníky, kteří trhají v sobotu obilí,⁸¹ vybízí k prosbě o dělníky pro Pánovu žeň⁸² a volí si dvanáct apoštolů⁸³.

Ve třetí části hlavy se autor zmiňuje o „paničkách průvodkyních Páně“⁸⁴, námitkách farizeů ohledně Ježíšova vymítání ďábla⁸⁵; Ježíšova podobenství jsou zde učením o moci Boží milosti i jeho slova. Na to navazuje epizoda utišení bouře⁸⁶ a dalšího uzdravování podle Mk 5, 1-34 či Lk 8, 26-56 a vyslání Dvanácti. Poté se opět vracíme k smrti sv. Jana Křtitele,⁸⁷ aby po ní Kristus odešel do samoty, kde ho vyhledali lidé, které nasýtil.⁸⁸ Tím je již připravena půda pro následující Ježíšovu eucharistickou řeč.⁸⁹ Z dalšího Kristova působení je vyzdvíheno uzdravení posedlé dcery kananejské ženy⁹⁰ jako příklad křesťanský správného vztahu k národnosti, vlastenectví. Na epizodě označované jako uzdravení hluchoněmého⁹¹ autor ukazuje bytostnou potřebu vnějších úkonů, a tedy také náboženských obřadů. Posledním ze série zázraků je pak další nasycení chlebem a rybami, tentokrát 4000 mužů.⁹² Následující Petrovo vyznání dává prostor pro úvahy o Kristu, Božím Synu; po něm následuje předpověď utrpení a proměnění Páně.⁹³

⁷⁴ Srov. Lk 5,8–10.

⁷⁵ Srov. Lk 7,11–16.

⁷⁶ Srov. Jan 5,1–16.

⁷⁷ Srov. Mt 11,2–6.

⁷⁸ Srov. Mt 11,25.

⁷⁹ Srov. Lk 7,36–50.

⁸⁰ Srov. Mk 2,14–20.

⁸¹ Srov. Mk 2,23–28.

⁸² Srov. Mt 9,37–38.

⁸³ Srov. Mk 3,13–19.

⁸⁴ Srov. Lk 8,1–3.

⁸⁵ Srov. Mt 12,24nn.

⁸⁶ Srov. Mk 4,36–40.

⁸⁷ Srov. Mk 6,17–29.

⁸⁸ Srov. Mk 6,31–42.

⁸⁹ Srov. Jan 6,26–58.

⁹⁰ Srov. Mt 15,22–28.

⁹¹ Srov. Mk 7,32–37.

⁹² Srov. Mt 15,32–38.

⁹³ Srov. Mt 16,13–23; 17,1–8.

Pátá hlava líčí třetí rok Ježíšova veřejného působení. Autor zde popisuje Ježíšovu cestu na slavnost stánků, která opět protirečí židovskému nacionalismu, neboť je misionářské působení Mistra a jeho 72 učedníků se tentokrát nevyhýbá židy nenáviděnému Samařsku⁹⁴. Učení v chrámě a pobyt u přátel v Betanii⁹⁵ je doplněno epizodou o uzdravení slepce u rybníka Siloe⁹⁶. Farizeům podhaluje svou božskou důstojnost, když hovoří o sobě a Otci⁹⁷.

Cesta Nazaretského mistra potom míří do Kafarnaum, kde zázračně platí chrámovou daň⁹⁸, opět uzdravuje a učí „dokonalé chudobě“⁹⁹.

Po vzkříšení Lazara se nepřátelé domlouvají, že Ježíše zabijí.¹⁰⁰ Ten pak jde přes Jericho, kde zavítá k Zacheovi¹⁰¹ a uzdravuje slepce. Pokračuje cestou do Jeruzaléma, kde vyhání kupce z chrámu a učí v něm, a to zvl. o potřebě bdělosti, a předpovídá zkázu Jeruzaléma.¹⁰²

Sám Kristus se následně snaží poopravit svými slovy scestné představy svých posluchačů o mesiáši. Nabádá k poslušnosti židovských představitelů, ovšem farizeje samotné častuje osmerým „běda“¹⁰³ a podobenstvím o vinici¹⁰⁴ aj.

V šesté hlavě vystupuje Ježíš jako „velekněz člověčenstva“ – takto je představen na základě Janova evangelia.¹⁰⁵ Kapitola však pokračuje v líčení životního příběhu Ježíše. A protože vrcholem jeho velekněžské činnosti je podle Dr. Bílého jeho sebeobětování za nás, vyprávění o Kristu zavádí čtenáře do večeřadla, Getsemanské zahrady, do domů velekněží, kde jej zapřel Petr. Naposledy stane před Pilátem, který jej vydává na pospas svým vojákům a nechá jej ukřižovat. Autor pak zaměřuje pohled čtenáře na cestu, kterou prošel Ježíš s křížem. Po ukřižování přichází na řadu sedm posledních slov Pána a pozornost čtenáře je vedena i k promýšlení (přírodních) jevů doprovázejících Spasitelovu smrt. Po smrti Ježíše se ukazují na světle jeho tajní učedníci, aby jej pohřbili. Autor se věnuje také pohřbu Pána. Ježíšovi nepřátelé žádají Piláta o střežení hrobu.¹⁰⁶

⁹⁴ Srov. Jan 7; Lk 9,51–56.

⁹⁵ Srov. Lk 10,38–41.

⁹⁶ Srov. Jan 9,1nn.

⁹⁷ Srov. Jan 10,15–30.

⁹⁸ Srov. Mt 17,24–27.

⁹⁹ *Život Ježíše Krista*, s. 75.

¹⁰⁰ Srov. Jan 11.

¹⁰¹ Srov. Lk 19,1–9.

¹⁰² Srov. Mt 23,37–39; 24,1–3; 25,1–33.

¹⁰³ Srov. Lk 11,43–53.

¹⁰⁴ Srov. Mt 21,33nn.

¹⁰⁵ Srov. Jan 17.

¹⁰⁶ Srov. Mt 26,20nn; Mk 14,17nn; Lk 22,7nn; Jan 13,1nn.

Jako důkaz božství Ježíše je poté popsán fakt vzniku a rozvoje nevídané křesťanské úcty k jinak potupnému a odpuzujícímu kříži. Za ještě mnohem větší zázrak a důkaz božství Pána však považuje autor vznik eucharistické úcty.

Poté, co byl Ježíš představen jako Učitel a jako Velekněz, je nazván v sedmé hlavě „*Ježíš, král člověčenstva*.“ Tento titul je zde objasněn a uvozuje veliký projev Ježíšovy vlády – zmrtvýchvstání, jež je popsáno opět prostřednictvím vyprávění evangelních událostí. Zvěsti Písma přesahuje pouze zmínka o, Otcí předpokládaném, prvním zjevení Zmrtvýchvstalého Panně Marii. Za zmínku stojí také dlouhá poznámka pod čarou, v níž autor polemizuje s *nevěřícími Tomáši* Renanova typu, kteří popírají zázraky, a tedy i zmrtvýchvstání Pána. Pro tyto pochybnosti o realitě nadpřirozených Ježíšových skutků autor v druhém oddíle sedmé hlavy probírá všemožné námitky a dokazuje pravdivost svědectví apoštolů o vzkříšení Krista – největším zázraku Pána.

Dalším tématem, které navazuje na událost prázdného hrobu, je počátek církve. Autor předkládá a rozvádí výroky z Písma, které se vztahují na církev, její poslání, pravomoci a svátosti.¹⁰⁷ Na fundamentální nauku o církvi a událost jejího vzniku navazuje téma evangelizace, rozšíření křesťanství, které nese známky Božího působení – je na něm patrná Boží milost, jež je k obrácení a přijetí křesťanského způsobu života potřebná. Rozšíření radostné zvěsti i přes další překážky, jimiž bylo pronásledování pro víru a bariéry pramenící ze samotného rozumu i srdce pohanů, je zde důkazem o tom, že evangelizace nebyla dílem čistě lidským. To, že víra zvítězila v tak mnohých národech a církev je zachována až do dneška, je pak dokladem pravdivosti úvodního christologického titulu: Ježíš je Pán a král člověčenstva.

Poslední část sedmé hlavy je věnována vzniku a hájení hodnověrnosti evangelií. Dovolíme si poznamenat, že je to citlivé místo, neboť historicko kritické zkoumání Písma vedlo Ernesta Renana ke střetu s katolickou naukou i s tehdejšími poznatky katolické exegeze.

Poslední osmá hlava je věnována Ježíši Kristu, Božskému Spasiteli. Spása a vykoupení od zla hříchu, od viny a trestu, ale také *spása od zlé povahy*¹⁰⁸, vlastnosti Boží, náprava lidské vůle nakloněné ke zlému, a to prostřednictvím hrozby trestu a příslibu blaženosti, silou lásky a následováním příkladu Krista, – toto jsou úvodní témata osmé hlavy, doplněná ještě snahou o zodpovězení otázky: *Jak* jsme byli Kristem vykoupeni od zlých následků hříchu?

¹⁰⁷ Mt 28,19; Jan 6; Jan 20,21; Mt 16,18–19 aj.

¹⁰⁸ Srov. BÍLÝ, J. *Život Pána našeho Ježíše Krista*, s. 127.

Druhá část této hlavy je nesena příslibem Ježíšovým, že zůstane se svými do konce světa, ale také výrokem z Lk 11, 23 (*Kdo není se mnou, je proti mně...*)¹⁰⁹ Tato část vyjadřuje jasnou opozici autora vůči Ernestu Renanovi. Přímý střet Dr. Bílého s Renanovými myšlenkami je také obsahem další podkapitoly.

Čtvrtá část je věnována úvaze o tom, co by se stalo, kdyby byl Bohočlověk Ježíš Kristus vytržen ze srdcí věřících a kdo by zaujal jeho místo. Autor se v textu obrací i na samotného Krista a ujišťuje o pravdivosti víry a její plodnosti v dobro pro lidstvo. V závěrečné páté části ujišťuje autor Spasitele o tom, že čím více bude věda odcizená Bohu brojit proti víře, tím více budeme (my, věřící) lnout k němu.

2.5 Christologické tituly v spisu „Život Pána našeho Ježíše Krista“

Následující oddíl věnujeme analýze christologických titulů v díle *Život Ježíše Krista*. Nejprve poukážeme na některé obecné charakteristiky titulů z lingvisticko-sémantického hlediska a následně vymezíme kritéria pro výběr a třídění christologických titulů. Poté se již zaměříme na jednotlivé christologické tituly.

2.5.1 Obecně o christologických titulech

V textu lze rozlišit při užívání christologických titulů několik odstupňovaných důrazů. Je to např. vyznání, při němž je Ježíši cíleně přisouzen konkrétní titul v plnosti svého významu, který nezřídka autor v dalším textu vyloží.

Za druhé jsou tituly použity při líčení událostí Kristova života nebo při jiných výkladech, které s jeho osobou nějak souvisí. Často jde pouze o označení osoby Ježíše Krista bez poukazu na funkci. Do této kategorie řadíme drtivou většinu nalezených christologických titulů, zejména výrazy Pán a Kristus. V textu nalezneme naopak také tituly, které v sobě nesou zřetelnou funkcionální výpověď.

Mnoho titulů je uvedeno v rámci citací Písma, méně často církevních otců a jiných autorů.¹¹⁰ Velmi problematické je rozlišení mezi přímou a nepřímou citací, případně převyprávěním, neboť autor citace málokdy jasně označil.

2.5.2 Poznámky k analýze christologických titulů

Do analýzy jsme nezahrnuli úvodní název knihy a tituly uvedené v názvech kapitol, stejně jako jejich opakování na okraji stran a texty v záhlaví jednotlivých stran, v nichž je vždy stručně vystiženo téma probírané na dané straně. V záhlavích se totiž většinou pouze

¹⁰⁹ Citujeme podle BG-NZ.

¹¹⁰ Za zmínku v této souvislosti stojí fakt, že autor necituje žádné soudobé teologické dílo. Vůbec jediné soudobé publikace, které cituje, jsou zaměřeny protirenanovsky a jedná se o díla původně cizojazyčná.

opakuji jednotlivé věty z nadpisů. Nezapočítávali jsme ani tituly uvedené v nebiblických citacích.

V analýze jsme se rozhodli zohlednit i tituly vyjádřené prostřednictvím přídavného jména přivlastňovacího. V několika případech je totiž z kontextu zřejmé, že užití posesivního adjektiva by bylo zcela synonymní s genitivem přivlastňovacím, kterého bychom někdy v dnešní češtině použili na daném místě spíše než adjektivního tvaru. Proto jsme zvlášť spočítali i tituly vyjádřené přídavným jménem přivlastňovacím.

2.5.3 Pán

Celkový počet výskytů titulu Pán je v substantivní podobě 502krát, z toho asi 28krát lze uvažovat o citování Písma, ovšem ne s velkou jistotou, neboť to téměř vždy není zcela zřejmě označeno. V podobě adjektiva posesivního je vyjádřen titul 105krát. Slovo Pán bylo autorem někdy zkracováno na pouhé *P.* a vyskytuje se nejčastěji s jménem Ježíš, 73krát s titulem Kristus. V pojmenováních Ježíše kombinoval autor nejčastěji varianty *Pán Ježíš*, *Pán (náš) Ježíš Kristus*, *Kristus Pán*; zřídka se titul objeví spolu se slovem *Bůh* (kupř. *Pán tvůj a Bůh tvůj*).

Označení **Pán** se původně užívalo pro člověka majícího nadvládu nad druhými (mohl to být třeba pro otroka jeho majitel). V případě římského císaře dostal tento výraz božského zabarvení, používán byl i pro samotná božstva. Výraz Pán (*Kyrios*) posloužil Septuagintě k přeložení hebrejského ekvivalentu *Adonaj* či zkratky Božího jména. V novozákonních textech se tento výraz váže na Ježíše, a to zejména v Pavlových listech. Můžeme jej považovat za titul, který zvlášť vyzdvihuje božství Ježíše, neboť i pro první křesťany v římské říši byl pravděpodobně vyznáním božské pocty Ježíši v kontrastu s užíváním tohoto titulu pro „božské“ římské imperátory.¹¹¹ Proto je toto pojmenování Ježíšovy osoby příznačné pro Bílého dílo, v němž zamýšlel autor božství Ježíše z Nazareta zvlášť vyzdvihnout. Pánem je Ježíš v tomto spise nazýván nejčastěji.¹¹²

¹¹¹ Srov. POSPÍŠIL, C., V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 71; BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*, s. 158.

¹¹² Titul Pán je autorem užíván v různých podobách – např. jako zkratka *P.* nebo ve tvaru Páně. Právě poslední jmenovaný způsob vyjádření nás nejvíce přivedl k tomu, že jsme se v našem rozboru zabývali i tituly vyjádřenými přídavnými jmény přivlastňovacími. Slovo páně bylo již od 14. století ustrnulým neskloňným adjektivem. (Srov. GEBAUER, J. *Historická mluvnice jazyka českého. Díl III, Tvarosloví. 1. [část], Skloňování*, s. 314.) Dodnes jej užíváme v ustálených slovních spojeních, avšak mohlo by být i nahrazeno buďto moderní podobou adjektiva přivlastňovacího (pánův), nebo genitivem přivlastňovacím, tj. podstatným jménem (pána). Všechny tři tvary se v době Dr. Bílého používaly, přičemž tvar *Pána* byl pravděpodobně nejčastější, za ním následovalo právě ono *Páně* a na posledním místě byl tvar *Pánův*. (Srov. *Český národní korpus – ŠyD. Dotaz*: „[1] Páně“ „[2] Pánův“ „[3] Pána“.)

Již z četnosti užití lze odhadnout fakt, že jde v drtivé většině případů o „pouhé“ označení hrdiny vyprávění. (Ani v polemice s Renanem však autor nezapomínal, o *kom* píše.) Samozřejmě nechybí ale ani explicitní vyznání Ježíše jako Pána, při němž můžeme blíže nahlédnout, co podle autora o svém nositeli titul vyjadřuje.

Titul Pán znamenal pro Jana Bílého jednak vyznání božské identity Ježíše, jednak jeho božskou moc a právo nad námi. *Pána* „ucítil“ Jan Křtitel již v lůně své matky, která poznala v Marii matku *svého Pána*.¹¹³ Autor k tomu dodává: „Kristus Ježíš jest tedy *Pán* náš, nás všech Pán, který může říci: Vy ste moji, neboť jsem vás stvořil a jako vtělený Bůh vykoupil.“¹¹⁴

2.5.4 Kristus, mesiáš

Druhým nejčastěji používaným titulem v dílech Dr. Bílého je **Kristus**, tj. pomazaný. V rámci líčení Ježíšova života jej občas používá i v hebrejské (počeštělé) podobě **Mesiáš**, která byla však všeobecně méně frekventovanou než výše zmíněné, obdobně počeštělé, leč původně řecké pojmenování.¹¹⁵

Výraz Kristus bývá v *Životě Ježíše Krista* spojen buď pouze se jménem Ježíš, uvedeným častěji za tímto titulem (29krát, z toho tři případy jsou citacemi nápisů či názvů knih a jeden je rozvinut přístavkem Bůh-člověk) nebo jen spolu s titulem Pán (56krát), či dokonce v podobě Pán Ježíš Kristus (16krát). V podobě přídavného jména přivlastňovacího jej najdeme 38-krát, a to nejčastěji (šestkrát) ve spojení se slovem božství. V podobě podstatného jména jej nalezneme (i včetně výše zmíněných kombinací) celkem 211krát. Je druhým nejčastěji používaným titulem, což dává správně vytušit fakt, že jej nalezneme nejčastěji jako prosté označení Ježíšovy osoby, nikoli úkolu, na nějž titul odkazuje, jak to ostatně odpovídá dějinnému vývoji užívání tohoto titulu.¹¹⁶

U „hebrejské“ podoby titulu je patrná funkcionální valence. Jednotlivá pojmenování vyskytující se v našem spisu se liší co do stupně příslušnosti k osobě Ježíše Krista. Titul mesiáš bývá použit samostatně, a to častěji s velkým počátečním písmenem. Ovšem pravopisná podoba tohoto slova nám nepomáhá zjistit, zda je v tom kterém případě řeč o obecném mesiášském očekávání nebo zda se hovoří přímo o Ježíši Kristu. Zdá se, že autor byl nakloněn psát spíše velká počáteční písmena i v případech, kdy se nejednalo o vlastní

¹¹³ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 7.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Srov. *Český národní korpus – SyD*. Zadáno dotaz: „[1] Kristus“ a „[2] Mesiáš“.

¹¹⁶ Srov. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*, 2011, s. 221.

jména, a obdobně je to i u tohoto titulu.¹¹⁷ Slovo mesiáš se vyskytuje se často při zmínkách o očekávání Izraele, při líčení představ o budoucím mesiáši, při objasňování toho, co by měl Izraeli přinést apod. Většinou jde tedy o poslání, funkci, kterou nositel titulu plní. V jednom případě je použit jako explicitní označení autora (naše kategorie vyznání): „Pán Ježíš jest Mesiáš od proroků předpověděný.“ Jasným označením mesiášské identity Ježíšovy je také otázka velerady a rozhovor se Samařankou, které jsou autorem převyprávěny. K tomuto titulu se zpravidla neváže žádný zvláštní přívlastek, ovšem v jednom případě je přímo spojen s titulem Pán. Celkem se titul v textu vyskytuje 26krát (z toho jednou jako citace Písma), přičemž jsme nezapočítali ojedinělé případy, kdy se zcela evidentně nevztahuje na Ježíše Krista. Navíc jej nalezneme ještě dvakrát v podobě adjektiva přivlastňovacího.

Pomazání znamenalo v starozákonním kontextu zvláštní povolání k úřadu kněze, proroka či krále. Bílý zmiňuje toto trojí povolání, při němž byli lidé pomazáni olejem a dokládá, že Pán Ježíš všechna ve své osobě spojil a svrchovaně naplnil.

Ježíš sám sebe, soudě dle zpráv evangelistů, nikdy přímo nenazval tímto titulem. Naopak svým učedníkům¹¹⁸, ale také zlým duchům¹¹⁹ zakazoval prozrazovat, že je mesiášem. Činil tak zřejmě kvůli nesprávným představám a politickým nadějím, které tehdejší židé do mesiáše vkládali.¹²⁰ Jedinou výjimku učinil na území židům nepřátelských Samařanů, kde své mesiášství neskryl, ale sám se k němu přihlásil.¹²¹ Podle Matoušova a Markova evangelia si později vynutil velekněz Kaifáš vyznání mesiášské identity z úst samotného Krista. V Lukášově evangeliu je Ježíšova identita charakterizována staršími, velekněžími zákoníky pouze výrazem *Boží Syn*.¹²²

Ačkoli se před židy sám od sebe Mesiášem nenazval, k „pomazání“ se veřejně přihlásil v nazaretské synagoze. V citaci proroka Izaiáše tak vyjevil něco ze svého chápání vlastního „pomazání a poslání“.¹²³

K Ježíšovu mlčení o vlastní mesiášské identitě, tj. k tzv. mesiášskému tajemství, Jan Bílý podotýká, že protiřímské vzpoury vznikající v zaslíbené zemi přibližně v Ježíšově době,

¹¹⁷ V době sepsání díla docházelo k mnohým změnám v pravopise a neexistoval jednotný předpis, který by stanovil pravidlo pro psaní velkých písmen. Srov. SEDLÁČEK, M. K vývoji českého pravopisu. Část 2. In *Naše řeč*. Roč. 76, s. 130.

¹¹⁸ Srov. Mt 16,20.

¹¹⁹ Srov. Lk 4,41.

¹²⁰ Srov. DUPLACY, J. [ed.] a kol. *Slovník biblické teologie*, s. 219–220. Pro tuto publikaci budeme v dalším textu používat zkratku SBT.

¹²¹ Srov. Jan 4,25n.

¹²² Srov. Mt 26,63–64; Mk 14,61–62; Lk 22, 66–70; RATZINGER, J. *Ježíš Nazaretský. 2 díl. Od vjezdu do Jeruzaléma do zmrtvýchvstání*, s. 118–119.

¹²³ Srov. Iz 61,1; Lk 4,18; Srov. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*, 2011, s. 31.

byly vyvolány právě tehdy, když se někdo prohlásil za mesiáše. Procesy se samozvanými mesiáši vedli sami Římané, ovšem skutečného Mesiáše odsoudil jeho národ.

Ježíš podle Bílého rozuměl své mesiášské důstojnosti zcela jinak než jeho okolí a své učedníky vedl k tomu, aby si představovali mesiáše jako trpícího za hříchy lidstva, svým nepřátelům se zase snažil v duchu Žl 110 (109) naznačovat božský statut Mesiáše.¹²⁴ Jeho příbuzní ani farizeové v jeho mesiášskou identitu nevěřili a byli by ochotni vidět v něm Krista jen tehdy, když by to odpovídalo jejich představám o mocném osvoboditeli, který je vymaní z pohanské nadvlády. V Bílého díle však Ježíš o tom, že je Mesiáš, zcela nemlčí. Na dotazy židů sice odpovídá pouze nepřímým poukazem na své božství, které je v *Životě Ježíše Krista* zásadní charakteristikou jeho mesiášské identity, slepce z Jan 9 se však ptá přímo, věří-li v **Mesiáše**, Syna Božího.

2.5.5 Syn Davidův

Titulem označujícím mesiáše je také pojmenování **Syn Davidův**,¹²⁵ které je v knize použito zpravidla při převypravování evangelia. Nalezli jsme jej čtyřikrát, a to ve zvolání kananejské ženy a při cestě Pána na Golgotu, kdy autor připomíná nedávné „hosana“. Mesiášství se týká titul také v prezentaci disputace podle Mt 22,42–46, kde se navíc jedenkrát vyskytuje synonymní pojmenování **potomek Davidův**. V spisu *Život Ježíše Krista* poukazuje titul na mesiášské poslání a zejména v posledně uvedeném případě je zdůrazněn také božský statut jeho nositele.

2.5.6 Král

Politicky zabarvený se na první pohled může jevit výraz král, kterým Ježíše nazval již při prvním setkání Natanael.¹²⁶ Tento titul je v *Životě Ježíše Krista* užit celkem 18krát. V pěti případech je Ježíš nazván *králem člověčenstva*. Častým užitím je novozákonní spojení *židovský král*, které nalezneme ve vyprávění o narození Božího Syna a v otázce Pilátově či nápisu na kříži. Celkem je v textu pětkrát a z toho asi třikrát je součástí citace Písma. Jednou je Král nazván také *Synem Božím*. S *vítězným králem* se setkáme v rámci citace velikonočního hymnu. Při citaci z Mich je použit také titul **vévoda**,¹²⁷ na jiném místě je Ježíš *Pánem a velitelem naším*.¹²⁸

¹²⁴ Srov. Mt 22,41–45.

¹²⁵ Srov. Mt 1,1; Mt 9,27; Mt 12,23; Mt 15,22; Mt 20,30; Mk 10,47–48; Lk 18,38–39; Mt 21,9; Mk 11,10; Mt 22,41–45; Mk 12,35–37; Lk 20,41–44.

¹²⁶ Srov. Jan 1,49.

¹²⁷ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 14.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 106.

Ježíš sám odmítl pokušení politické moci¹²⁹ a v situaci, kdy jej chtěl lid provolat králem, odešel do samoty.¹³⁰ Královskou poctu přijal až při slavném vjezdu do Jeruzaléma, který se nápadně podobal výjevu ze Zach 9,9.¹³¹ Ve starověku byl král zbožšťován, pro Izraelity byl (nebo alespoň měl být) králem sám Hospodin¹³² a králové vyvoleného lidu byli pouze jeho adoptivními syny.¹³³ Ježíš je však skutečným Synem Božím a jeho království „není z tohoto světa“.¹³⁴ Zatímco se židé dotazovali Ježíše na jeho identitu mesiáše a Božího Syna, pro Piláta učinili proviněním hodným smrti jeho královský titul,¹³⁵ který Ježíš nezapřel¹³⁶ a který se stal předmětem výsměchu vojáků,¹³⁷ ale i naděje kajícího lotra.¹³⁸

Nové světlo vrhá na Ježíšovu královskou důstojnost událost zmrtnýchvstání, kdy Ježíš vešel do svého království¹³⁹ a věřící jsou Otcem do tohoto království také převedeni,¹⁴⁰ ačkoli žijí zároveň nadále v podřízenosti pozemským králům¹⁴¹ a v očekávání paruzie, s níž definitivně nastane Beránkova královská vláda.¹⁴²

V *Životě Ježíše Krista* je kladen důraz především na to, že Ježíš má být tady a teď každému člověku králem a Pánem. Tyto dva tituly jsou spolu užity čtyřikrát, a to především jako vyznání Ježíšovy božské moci. Vyznáním Ježíšovy královské moci je titul *Král člověčenstva*, který poukazuje podle autora na úkol panovat, soudit, řídit a spravovat. Ježíš je ten, kdo „vévodí v srdci každého křesťana“¹⁴³ a je naším Pánem a soudcem. Ne náhodou je řeč o králi završena příběhem vzkříšení Krista, v němž Ježíš mj. deleguje apoštolům svou moc odpouštět hříchy a svým zmrtnýchvstáním se osvědčil „býti vládcem života a smrti“.¹⁴⁴ Dokladem toho, že je naším králem, je podle *Života Ježíše Krista* také skutečnost rozšíření víry po světě,¹⁴⁵ ale za největší důkaz je označena Ježíšova moci plná péče o církve, které se zastává proti jejím nepřátelům a neustále jí posílá Ducha sv.

¹²⁹ Srov. POSPÍŠIL, C., V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 90–91 a 96–97.

¹³⁰ Srov. Jan 6,15.

¹³¹ Srov. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský. 2. díl*, s. 10–11; SBT, s. 181.

¹³² Srov. např. Iz 44,6.

¹³³ Srov. SBT, s. 180–181.

¹³⁴ Jan 18,36.

¹³⁵ Srov. SBT, s. 182; Lk 23,38.

¹³⁶ Srov. Srov. Mk 15,2.

¹³⁷ Srov. Mk 15,18; Lk 23,36–37.

¹³⁸ Srov. Mt 27,42.

¹³⁹ Srov. tamtéž; SBT, s. 182.

¹⁴⁰ Srov. Kol 1,13.

¹⁴¹ Srov. 1 Petr 3,12.17.

¹⁴² Srov. SBT, s. 182.

¹⁴³ *Život Ježíše Krista*, s. 106.

¹⁴⁴ *Život Ježíše Krista*, s. 105.

¹⁴⁵ – v duchu Žl 2,8. Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 116.

2.5.7 Soudce

Ve třech případech je Ježíš označen jako **soudce**. Ježíš je *náš soudce*,¹⁴⁶ *soudce zlých i dobrých*,¹⁴⁷ on je „Kristus, který přijde opět co soudce všech“.¹⁴⁸

Starý zákon představuje jako soudce Mojžíše spolu se staršími lidu,¹⁴⁹ Samuela,¹⁵⁰ krále,¹⁵¹ ale známi jsou i další soudci.¹⁵² Přes existenci těchto rozhodčích lidu a také množství stanovených pravidel čekal ideál spravedlivého soudce, který doopravdy zajistí práva jedinců a nápravu křivd, až na příchod krále – mesiáše¹⁵³ nebo na dobu eschatologického Božího lidu¹⁵⁴. Konečně je to sám Bůh, kdo zkoumá ledví i srdce, aby odplatil každému podle jeho skutků¹⁵⁵ ¹⁵⁶.

Již starozákonní proroci ohlašovali eschatologický Boží soud¹⁵⁷ v synoptických evangeliích je to pak sám Ježíš, kdo upozorňuje na to, že se jednou budou lidé Synu člověka zodpovídat ze svého postoje k evangeliu a k bližnímu.¹⁵⁸ Do jeho rukou svěřil podle Janova evangelia soud sám Otec.¹⁵⁹ Vykupitel světa „získal“ právo vynést rozsudek nad lidskými srdci a skutky také svým křížem.¹⁶⁰

Podle Bílého je vykonávání soudní moci jedním z úkolů Krále člověčenstva. Ježíš je vévodou a Pánem, podle jehož vůle a norem se řídí všichni opravdoví křesťané. Mají ho uznávat za svého Pána a žít i umírat pro něho,¹⁶¹ neboť on jakožto neomezený Pán a Syn, kterému Otec svěřil soud, jednou rozhodne o věčném údělu každého člověka.¹⁶²

2.5.8 Bytost absolutní

Lidstvo potřebuje vědomí posledního soudu, je pro ně nezbytné mít transcendentní autoritu, které se musí každý zodpovídat za své činy.¹⁶³ Podobnou myšlenku nacházíme

¹⁴⁶ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 106.

¹⁴⁷ Srov. *tamtéž*, s. 31.

¹⁴⁸ *Tamtéž*, s. 47.

¹⁴⁹ Srov. Ex 18,13–26.

¹⁵⁰ Srov. 1 Sam 7,16–8,3.

¹⁵¹ Srov. 2 Sam 15,1–6; 1 Král 3,16–28.

¹⁵² Srov. Dt 16,18nn; 17,8–13.

¹⁵³ Srov. Žl 72 (71); Iz 11,3n, Jer 23,5.

¹⁵⁴ Srov. Iz 1,17.26.

¹⁵⁵ Srov. Jer 17,10.

¹⁵⁶ Srov. SBT, s. 459.

¹⁵⁷ Srov. Dan 7,9–12,36; Iz 66,16 aj.

¹⁵⁸ Srov. Mt 11,20–24; Mt 12,36; Mt 25,31–46 aj.

¹⁵⁹ Srov. Jan 5,28–30.

¹⁶⁰ Srov. KKC, čl. 679.

¹⁶¹ Srov. Řím 14,7–8.

¹⁶² Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 106.

¹⁶³ Srov. *Spe salvi*, odst. 42–44.

v *Životě Ježíše Krista*, kde autor tvrdí, že Ježíš je pro nás **bytostí absolutní**, bez níž by „zmizel každý duchový a mravní pořádek a jediné nicota by zůstala nám“.¹⁶⁴

2.5.9 Prorok

Dnešní člověk by sotva nazval Ježíše *věštcem*,¹⁶⁵ ale hned za tímto pojmenováním, které se vyskytuje v díle pouze jednou, uvádí Dr. Bílý známější titul **prorok**. Prorokem je Ježíš od autora nazván pouze pětkrát, z čehož tři případy jsou citacemi Písma.

Prorok je tím, kdo z podnětu obdrženého od Boha zvěstuje a vykládá Boží sebesdílání.¹⁶⁶ Poslání proroka známe již z doby starozákonní, charisma proroctví se ovšem vyskytovalo i během novozákonní doby v prvotní církvi.¹⁶⁷ Židům důvěrně známý titul prorok na Ježíše vztahovalo nejen jeho okolí,¹⁶⁸ ale nazýval jím veřejně i sám sebe.¹⁶⁹ Tento titul, jak je patrné z množství jeho nejen starozákonních nositelů, neimplikuje božství Ježíše, proto je zde obzvlášť potřeba nahlížet jej pod zorným úhlem jeho Nositele, jemuž se přiblížíme krácejíce po via eminentiae; zde je přece někdo víc než prorok.¹⁷⁰

V pojetí Jana Evangelisty Bílého je však Ježíšova prorocká identita dokladem jeho božství, a to skrze předpovědi, jejichž vyplnění jsou zaznamenána v evangeliích. Autor v nich vidí potvrzení toho, že je Ježíš Božím Synem, „osobou Božskou“. Ježíšovy předpovědi se týkaly i věcí vzdálenějších, jejichž vyplnění již přesahuje rámec evangelií, např. zkázy Jeruzaléma nebo paruzie.

Ježíš je také prorokem, kterého předpovídal Mojžíš v Dt 18,15. Autor zcela axiomaticky předpokládá Ježíšovu autoritu ve vztahu k výkladu Zákona, ovšem varuje se tvrdit, že by Ježíš rušil jeho ustanovení. Ježíš Zákona pouze autoritativně interpretuje a to, co upravuje, je označeno ne jako Boží nařízení, ale jako to, co bylo „od Mojžíše *osobně* povoleno“. To, co Ježíš kritizoval, byly lidské interpretace přičící se Mojžíšovu zákonu a také přirozenému zákonu.¹⁷¹

¹⁶⁴ *Život Ježíše Krista*, s. 136.

¹⁶⁵ Dnes používaný liturgický překlad Písma sv. (překlad dr. Bognera a kol.) však na některých místech slovo věstec k označení proroka používá. Je to např. v 1 Sam 9,18–19 (ČEP zde užívá slova *vidoucí*.) nebo Iz 30,10 (Jeruzalémská bible či Bible 21 zde používá slovo *prorok*, ČEP opět *vidoucí*).

¹⁶⁶ Srov. RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*, s. 269.

¹⁶⁷ Srov. 1Kor 12,28; Ef 2,20; Ef 3,5. Také celá kniha Zj bývá označována jako prorocká analogicky k starozákonním prorockým knihám.

¹⁶⁸ Srov. Mt 21,11; Mk 6,14–15; Lk 7,16; Lk 24, 19; Jan 4,19; Jan 6,14; Jan 7,40; Jan 9,17.

¹⁶⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 67; Mk 6,3–4; Lk 4,24; Lk 13,33.

¹⁷⁰ Srov Lk 11,32.

¹⁷¹ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 52–53.

Podle Jana Bílého představují evangelia mj. jako vznešeného proroka – Učitele. Na druhou stranu připomíná i Ježíšovu zkušenost znevážení proroka v jeho rodném kraji¹⁷². Ovšem svědkové vzkříšení syna naimské vdovy jej nazývají velikým prorokem z lidu a prohlašují, že Bůh navštívil svůj lid.

2.5.10 Učitel

Ježíš je v díle J. Bílého označován také jako **Učitel**, pod tímto titulem se o něm pojednává v celé jedné kapitole díla. Titul učitel nalezneme v díle celkem šestkrát a v Bílého díle má funkcionální význam ve vztahu k putující církvi, v níž zůstává přítomen coby učitel „s Duchem sv. a uvádí ji vždy jasněji do smyslu zjevené pravdy“.¹⁷³ Je označen i jako *učitel člověčenstva*.

Sám Bílý vyvozuje z evangelia, že Ježíš vyučoval aniž by se sám stal učedníkem některého z tehdejších rabínů, ba dokonce, že již nad dvanáctiletým Ježíšem v chrámě sami učitelé žasli. Jeho vyučování bylo pro posluchače *nové*,¹⁷⁴ neboť „učil jako ten, kdo má moc“,¹⁷⁵ což bylo pro některé moci chtivé posluchače provokativní.¹⁷⁶ Ježíš dokonce „rozhodoval o otázkách S. Z. A zjevoval nové pravdy“¹⁷⁷. Evangelia podle Bílého představují Ježíše jako vznešeného proroka – Učitele, jak již bylo zmíněno u předchozího titulu, a tak lze říci, že jeho učitelství má co do činění s jeho prorockým posláním.

Čestným titulem učitele Zákona bylo označení *rabbi*, které se překládá jako *můj mistr*.¹⁷⁸ **Mistrem** je Ježíš u Dr. Bílého především ve vztahu ke svým učedníkům a nazván je tak osmkrát.

2.5.11 Světlo

Kristus se nazývá **světlem světa**, a to podle Jan 8,54. V duchu Janova prologu je Ježíš **Světlem**, „které osvětluje každého člověka“.¹⁷⁹ Inspirován Simeonovým kantikem, pojmenoval jej autor také **světlem k osvícení národů**.¹⁸⁰ Je také „pro nás tak zářící hvězdou, že bez Něho panovala by jen mrákota“.¹⁸¹ V tomto případě se jedná spíše o symbol než o titul.

¹⁷² Srov. Lk 4, 24; *Život Ježíše Krista*, s. 57.

¹⁷³ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 116.

¹⁷⁴ Mk 1,27.

¹⁷⁵ Mk 1,22.

¹⁷⁶ Srov. BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*, s. 160.

¹⁷⁷ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 42.

¹⁷⁸ Srov. Jan 1,38 a pozn. in BG-NZ, s. 285.

¹⁷⁹ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 127.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 19.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, s. 136.

Ježíš je podle Dr. Bílého *světlem* především to, že osvěcuje věřící svým učením a příkladem.¹⁸²

2.5.12 Velekněz, kněz

Pojmenování **kněz** vztažené na Ježíše najdeme v díle pouze čtyřikrát, z čehož jednou se jedná pouze o citaci 110. (109.) žalmu. *Veleknězem* je Pán Ježíš nazván sedmkrát, ovšem v jednom případě jde nejspíš o citaci převzatou z publikace jiného autora. Ježíš je pro autora *Velekněz náš, Velekněz člověčenstva* či *milostný Velekněz*.

Velekněz je titul, který se v Novém zákoně vztahuje na Ježíše v listě Židům; evangelia tak Ježíše v žádném případě nenazývají. Titul velekněz odkazuje především na přinesení oběti, jíž je v tomto případě sám Otcí dokonale poslušný Obětující. Starozákonním kněžím příslušelo vykládat Tóru. Ježíš sám svým kázáním i životem *naplňuje Zákon*¹⁸³ a odhaluje jeho smysl.¹⁸⁴ Úlohou starozákonního kněze bylo také posvěcovat¹⁸⁵ a být prostředníkem mezi Bohem a lidmi, což je v případě Ježíše splněno s absolutní dokonalostí¹⁸⁶. Boží lid nové smlouvy má skrze účast na Božím synovství a Kristově království také podíl na jeho kněžství.¹⁸⁷

Ježíš v sobě podle Bílého spojuje královskou a kněžskou důstojnost, neboť sám na sebe vztáhl žalm 110 (109),¹⁸⁸ kde je nazván také knězem podle řádu Melchizidechova. Ježíš je „*Veleknězem člověčenstva*“, neboť vzdal čest a slávu Otcí, když ho oslavil na zemi,¹⁸⁹ přinesl nejdokonalejší oběť poslušnosti,¹⁹⁰ modlil se za své učedníky i za nás, abychom se milovali a vytrvali v jednotě,¹⁹¹ jako kněz nás poučuje o Bohu a o spáse duše a poskytuje nám své milosti. Vrcholem Ježíšovy velekněžské činnosti je darování jeho života jako oběti za nás.¹⁹² Nejčastěji zdůrazňovanými znaky Ježíšova velekněžství jsou modlitba a oběť sebe samého na kříži. Kříž je oltářem „*Božského velekněze*“, na kříži Ježíš jako „*Velekněz člověčenstva*“ prosí, aby sňal Otec z lidstva vinu a její následky.¹⁹³ Na kříži se Ježíš ukazuje také jako

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 20.

¹⁸³ Srov. Mt 5,17.

¹⁸⁴ Srov. SBT, s. 175.

¹⁸⁵ Srov. *Bible a christologie*, s. 55.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 175.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 176.

¹⁸⁸ Srov. Mt 22,41–45.

¹⁸⁹ Srov. Jan 17,4.

¹⁹⁰ Autor zde odkazuje na Jan 8,29.

¹⁹¹ Srov. Jan 17.

¹⁹² Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 87.

¹⁹³ Taktó autor vykládá Lk 23,34a. Protože je v tomto úryvku kladen důraz spíše na Ježíšův příklad lásky k nepřátelům, není specifikováno, o jakou vinu se zde jedná.

„Velekněz nebeský“ a „milostný Velekněz“ tím, že velkoryse odpouští kajícímu lotrovi „nejen hříchy, ale i všechny časné i věčné tresty.“¹⁹⁴

Posledním významem Ježíšova kněžství je jeho přítomnost v Nejsvětější svátosti, skrze niž zůstává neustále a neviditelně v církvi a stojí tak stále při ní. Obdobně přebývá uprostřed svého lidu jako učitel spolu s Duchem sv. a jako král se svou mocí.¹⁹⁵

2.5.13 Oběť, Beránek Boží

Autor označil v jednom případě Ježíše jako **smírnou oběť**. Titul oběť pochází z novozákonních epištol.¹⁹⁶ Maria obětovala svého syna v chrámě Otcí, aby s ním naložil podle své vůle. Při této příležitosti je připomenuto, že Ježíš bude muset zemřít coby **oběť** za spásu člověčenstva.¹⁹⁷

Označení **Beránek Boží** se vyskytuje v *Životě Ježíše Krista* celkem šestkrát. Tento titul odkazuje na izajášovskou vizi trpícího Služebníka Hospodinova nebo Jeremiášova *krotkého beránka vedeného k oběti*.¹⁹⁸ Také velikonoční beránek bez vady, obětovaný, který upomínal Izraele na vysvobození z Egypta, byl předobrazem pravého Beránka,¹⁹⁹ který zachrání svůj lid z otroctví hříchu.²⁰⁰ V knize Zjevení nalezneme eschatologickou vizi vítězného Beránka, Pána pánů a Krále králů, snoubence nebeského Jeruzaléma a pastýře svých věrných.²⁰¹

V díle Jana Bílého se Ježíš objevuje jako *Beránek Boží, který snímá hříchy světa*, když je tak označen Janem Křtitelem. Stejných slov je užito i ve vztahu k eucharistii. V jednom případě je Beránek Boží tím, který vykoupil svou krví církvev, choť Kristovu.

2.5.14 Ženich, choť Církve, hlava Církve

Pán Ježíš je také jednou nazván „**choťm Církve**“ a také „**ženichem**“. Titul ženich je zmíněn v souvislosti s Janem Křtitelem, který je nazván „družbou“, zatímco „choť Kristova je sv. Církvev, kterou vykoupil krví svou Beránek Boží.“²⁰² Spojení Krista s církví, ukazující však nadřazenost Snoubence, je naznačeno také jednou se vyskytujícím označením Ježíše – „**Pána a hlavy Církve**“.²⁰³

¹⁹⁴ *Život Ježíše Krista*, s. 99–100.

¹⁹⁵ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 116.

¹⁹⁶ Srov. Řím 4,25; Řím 8,3; Ef 5,2; Žid 9,14; 1 Jan 2,2; 1 Jan 4,10.

¹⁹⁷ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 18.

¹⁹⁸ Srov. Jer 11,19.

¹⁹⁹ Srov. SBT, s. 23–24.

²⁰⁰ Srov. Mt 1,21.

²⁰¹ Srov. SBT, s. 24.

²⁰² Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 32.

²⁰³ Srov. *Život Pána našeho Ježíše Krista*, s. 105.

2.5.15 Adam

Titul Adam nalezneme v díle *Život Pána našeho Ježíše Krista* pouze dvakrát. Výraz *adam* znamená *člověk*,²⁰⁴ Adam byl spolu se svou ženou prvním člověkem stvořeným Bohem.²⁰⁵ Odkazy na prvního člověka a nového Adama můžeme najít v evangeliích²⁰⁶ a dále v pavlovských epištolách.²⁰⁷ Souvislost mezi prvním člověkem a Kristem lze spatřovat i v zmínce o Ježíšově pobytu na poušti mezi divokými zvířaty.²⁰⁸ Hymnus z listu Kolosanům nám staví před oči Ježíše jako nebeského Adama, který je Synem Otce, pánem vesmíru a hlavou církve i celé lidské společnosti.²⁰⁹

Jan Bílý nazývá Ježíše **druhým Adamem** a *Vykupitelem člověčenstva*, **Adamem nebeským** při jeho pobytu na poušti. V druhé podobě titulu nacházíme jakýsi protiklad, neboť ačkoli text ukazuje Ježíše jdoucího do pustiny, obklopeného nehostinnou krajinou a pokoušeného, Jan Bílý jej nazývá *podivuhodným, Adamem nebeským*. I tam, kde se Ježíš ukazuje jako člověk, ve vši bídě, která je s tím spojena, vložil autor častěji připomenutí jeho bytostné vznešenosti a transcendence, daných jeho božstvím. Je příhodné, že použil tohoto titulu právě v situaci, v níž na rozdíl od prvního Adama Ježíš obstál, tedy při pokušení. Ježíš byl pokoušen právě proto, aby získal to, co bylo Adamem ztraceno a aby nám dal příklad, jak přemáhat pokušení.²¹⁰

Druhým nebeským praotcem je (jedenkrát) nazván Ježíš v kontextu zvěstování Panně Marii. Ježíšovo zázračné početí je představeno jako analogie k prvnímu Adamovi, kterého Bůh stvořil bez přičinění muže.²¹¹

2.5.16 Bohočlověk, božské dítě

Vtěleným Bohem je Ježíš nazván sice pouze třikrát, ovšem přijetí lidské přirozenosti vyjadřují také další tituly: **Boho-člověk** (jeden výskyt) nebo **Bůh-Člověk** (vyskytuje se třikrát).

Tituly vztahující se k Ježíšovu dětství vyjadřují rovněž jeho božskou identitu. Dvakrát jsme našli v textu pojmenování **Božské dítě**, jedenkrát označení **dítě nebeské** a **Božské**

²⁰⁴ DUKA, D. *Zápas o člověka*, s. 71.

²⁰⁵ Srov. Gn 5,1–2.

²⁰⁶ Např. v rodokmenu u Matouše je vtělený Bůh nazván synem Adamovým, u Lukáše sahá rodokmen k Adamovi. Srov. Mt 1,1 a Lk 3,23.38.

²⁰⁷ Srov. Řím 5,12–21; 1 Kor 15,21–22.

²⁰⁸ Srov. Mk 1,13; SBT., s. 4.

²⁰⁹ Srov. DUKA, D. *Zápas o člověka*, s. 72–73.

²¹⁰ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 29–30.

²¹¹ Srov. tamtéž, s. 6. Vzhledem ke zpracování témat, v nichž je titul užit, se můžeme domnívat, že se autor nechal inspirovat sv. Irenejem. Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 122.

Jezulátko. Kromě toho je ještě 17krát řeč o **dítěti** a častěji je okolním textem poukazováno na skutečnost jeho božské identity.

V *Životě Ježíše Krista* jsou to pastýři, kdo uviděli *Božské dítě*, padli na kolena a klaněli se mu. Víra je učila, „že toto chudé dítě v plénkách jest Ten, jehož sv. proroci jmenují *Podivný, Svatý, Bůh s námi*.“²¹² Autor vybízí čtenáře – křesťana k adoraci *Božského Jezulátka* po příkladu pastýřů, neboť ono je, jak píše, „Bůh tvůj a Pán tvůj, Spasitel a Vykupitel tvůj.“²¹³ Arabští mudrci líbali nohy *chudobného dělátko* a obětovali mu dary; stejně tak i my máme v tomto *chudém dítěti* poznat svého Boha a klanět se mu.²¹⁴

2.5.17 Syn člověka

Syn člověka je titulem, který na sebe podle evangelií vztahoval sám Ježíš. Lze jej tedy hodnotit jako Pánovo chápání sebe samého. Ježíš hovoří o Synu člověka ve vztahu k svému pozemskému životu a moci, dále k jeho utrpení a k jeho slávě.²¹⁵ V ostatních novozákonních knihách jej najdeme jen třikrát.²¹⁶ Titul odkazuje na skutečnost lidství svého nositele a zároveň se v jeho nositeli naplňuje Danielova vznešená vize.^{217 218}

V díle Jana Bílého je titul zastoupen jen sporadicky, čtyřikrát, a to vždy jako součást citace či parafráze evangelního textu.

2.5.18 Syn, Syn Boží

Titul Syn Boží použil autor celkem 42krát, ovšem v jednom případě²¹⁹ se jedná o citaci z Renanova *Života Ježíšova* a nejvýš desetkrát se jedná o citaci Písma sv. Dále je ve smyslu Božího synovství ještě 15krát užito pouze slova **Syn**, a to i v podobě *Syn Nejvyššího, Syn jednorozený, věčný Syn*, z čehož šestkrát se jedná o citaci Písma a v několika dalších případech lze na citování Písma také usuzovat, leč bez řádného označení v textu. Jedenkrát je Ježíš nazván **Jednorozeným Otce**.²²⁰

Ježíš je označován také přímo jako **Syn Boží**, jak jsme již zmínili, ovšem tento titul bylo v židovském prostředí jeho doby možno použít o někom, kdo nějak patří k Bohu (např. andělé,²²¹ Izrael,²²² král,²²³ moudrý muž,²²⁴ ale také mesiáš²²⁵), aniž by se uvažovalo

²¹² *Život Ježíše Krista*, s. 12.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ *Život Ježíše Krista*, s. 15.

²¹⁵ Srov. POSPÍŠIL, C., V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 67.

²¹⁶ Srov. Sk 7,56; Zj 1,13; 14,14.

²¹⁷ Srov. Dan 7,13–14.

²¹⁸ Srov. SBT, s. 4.

²¹⁹ Je možné, že i ve dvou případech, ovšem citace není v uvozovkách.

²²⁰ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 124.

²²¹ Srov. Job 1,6.

o faktickém synovství, jak by tomu u titulu Boží Syn bylo polyteistickém kontextu antického Řecka²²⁶ nebo v případě egyptského faraóna, který byl ve své zemi považován za božstvo.²²⁷ V evangeliích Ježíš sám sebe Synem Božím přímo nenazývá, ale je tak osloven nejen okolními lidmi, ale dokonce i démony. Opět lze usuzovat na to, že Ježíš pro sebe tohoto titulu výslovně neužívá kvůli falešným mesiánským očekáváním jeho současníků,²²⁸ vždyť sám své synovství ve vztahu k Bohu prožíval.²²⁹

Označení *Syn Boží* je pro Bílého především jasným vyznáním Kristova božství. Nalezneme ho tak v souvislosti s vtělením, kdy vyjadřuje druhou božskou Osobu, ale také v petrovském vyznání (*Kristus, Syn Boha živého*). Podle Bílého o sobě Ježíš učil, že je Božím Synem, a kdykoli upozorňoval na svou božskou identitu, dodávalo to jeho osobnosti cosi majestátního.²³⁰ Autor však nikde netvrdí, že by se Ježíš vyjadřoval o sobě jako Božím Synu doslovně.

Kromě Božího synovství je však Ježíš vícekrát nazýván také **Mariiným synem, synem Josefa** či **synem tesaře**. Tato označení nás ujišťují o tom, že si byl autor vědom také Ježíšova lidství.

2.5.19 Tvůrce, Bůh

Ježíš je nazýván dokonce **Tvůrcem**.²³¹ Tento titul se na něj vztahuje celkem dvakrát, ovšem v jednom případě je v rámci textu převzatého od sv. Jana Zlatoústého. Obdobně je Ježíš jedenkrát nazván **Stvořitelem světa**. Dvakrát je nazván **Božskou Osobou**, 19krát je vztaženo na Ježíše přímo pojmenování **Bůh**.

2.5.20 Slovo

Titul Slovo je typický pro janovské spisy. V díle *Život Ježíše Krista* se na Ježíše vztahuje pouze čtyřikrát, z čehož jednou je citací Janova prologu – konkrétně události vtělení.²³² Dr. Bílý jej používá jedenkrát v jeho řecké podobě – Λογος, přičemž jeho nositele

²²² Srov. Oz 11,1.

²²³ Srov. Žl 2,7.

²²⁴ Srov. Sir 4,10.

²²⁵ Srov. LIMBECK, M. *Evangelium sv. Marka*, s. 24.

²²⁶ Srov. LIMBECK, M. *Evangelium sv. Marka*, s. 23-24.

²²⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 69.

²²⁸ Srov. tamtéž, s. 70. V synoptických evangeliích je výraz Syn Boží chápán jako mesiášský titul. Srov. SBT, s. 502.

²²⁹ Srov. např. Jan 6,57; Jan 8,18-19; Jan 16,32;...

²³⁰ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 48.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 30 a 100.

²³² Jan 1,14.

ztotožňuje se Synem Božím. Titul Slovo se v tomto ve všech případech vztahuje k události vtělení a autor jej nijak dál nespecifikuje.

Vtělením Ježíš vstoupil do lidských dějin a naplnil tak touhu celých předchozích věků. Historie odehrávající se po Kristově příchodu na svět je nazvána „Jeho plodem“.²³³ Člověk v ráji měl zůstat neporušený a čistý tak, jak vyšel z Boží ruky, ale hříchem ztratil půvab svatosti a spravedlnosti. Tak nutně potřeboval vykupitele a spasitele.²³⁴ Touha po vykupiteli naplňovala i pohany, ovšem na prvním místě se projevila v očekávání mesiáše, v předtuše, že „Syn Boží (Λογος) má se vtěliti k vykoupení člověčenstva.“²³⁵

2.5.21 Vykupitel

V díle Dr. Bílého nalezneme titul používaný ve Starém zákoně pro samotného Boha,²³⁶ popř. Božího anděla²³⁷ – **Vykupitel**. Autor jej používá celkem 26krát a navíc jednou v podobě přídavného jména přivlastňovacího. Osmkrát je v textu Vykupitel vzdáleným předmětem touhy a očekávání, zcela konkrétní vyplněnou touhou se stal starci Simeonovi. Dvakrát je Vykupitel nazván, obdobně jako v případě titulu Spasitel, *Božským* a jednou přímo *Bohem Vykupitelem*. Také zde najdeme zdůraznění soteriologického významu Krista pro lidstvo, a to v podobě titulu *Vykupitel člověčenstva*.

Vykoupení znamená vyplacení, vysvobození, vyproštění²³⁸ prostřednictvím zaplacení nějaké ceny.²³⁹ Hospodin však vykupuje Izraele bez placení výkupného,²⁴⁰ neboť je od něj nemá nikdo právo požadovat.²⁴¹ Jedinou cenou, kterou investuje, je jeho úsilí, když vykupuje svůj lid z lásky a pro sebe.²⁴² Naděje ve vykoupení je přítomna rovněž v očekávání mesiáše.²⁴³

V Novém zákoně je vykupitel tím, kdo nás vysvobodil zaplacením ceny, kterou je jeho krev (smrt).²⁴⁴ Je to Otec, kdo z lásky dává svého Syna²⁴⁵ a Syn, který z lásky a poslušnosti

²³³ *Život Ježíše Krista*, s. 27.

²³⁴ Srov. tamtéž, s. 1.

²³⁵ *Život Ježíše Krista*, s. 26.

²³⁶ Srov. Žl 78,35; Iz 44,24;...

²³⁷ Srov. Gn 48,16.

²³⁸ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Vykoupení, vykoupiti, vykupitel. In NOVOTNÝ, A. a kol. *Biblický slovník. (Díl 2.)*.

²³⁹ Srov. DOUGLAS, J., D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 1106.

²⁴⁰ Srov. Iz 52,3.

²⁴¹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Vykoupení, vykoupiti, vykupitel. In NOVOTNÝ, A. a kol. *Biblický slovník. (Díl 2.)*.

²⁴² Srov. DOUGLAS, J., D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 1106.

²⁴³ Srov. SBT, s. 570.

²⁴⁴ Srov. DOUGLAS, J., D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 1106–1107.

²⁴⁵ Srov. Jan 3,16; 17,23; 1 Jan 4,9.

k Otci daruje svůj život,²⁴⁶ a tak vykoupil člověka a získal ho pro Otce.²⁴⁷ Vykoupení však není omezeno pouze na Ježíšovu smrt, neboť se dovrší na konci dějin, kdy budeme v plnosti „získáni“ Bohem.²⁴⁸

Vyprávění života Ježíše Krista následuje v spisu Jana Bílého po vylíčení bídného stavu lidstva, které upadlo do hříchu. Život Ježíše tak autor již v počátku prezentuje jako odpověď Boha na naléhavou potřebu vykoupení.

Ve spisu *Život Ježíše Krista* se také dozvídáme, že „Syn Boží má se vtělit k vykoupení člověčenstva.“²⁴⁹ Kromě vtělení připisuje autor v duchu Jan 3,14 zvláštní vykupitelskou hodnotu ukřižování. To, čím nás Ježíš, „oběť smíření za hříchy světa“, vykoupil, je smrt na kříži, „která byla ovšem jen korunou celého života za nás obětovaného“.²⁵⁰ Protože autor odkazuje také na Řím 5,19, dalo by se říci, že autor si všiml také na Ježíšovy poslušnosti jako zásadního prostředku našeho vykoupení.

2.5.22 Spasitel

Ježíšovo poslání daleko přesahovalo vizi pouhého osvobození jednoho národa z nadvlády Římanů, jak je očekávali mnozí židé Ježíšovy doby od mesiáše. Samo jméno Ješua (Jehošua = Jahve je spása) tak, jak ho odůvodnil anděl při zjevení sv. Josefovi, vypovídá o mnohem důležitějším vysvobození: „On totiž spasí svůj lid od hříchů,“²⁵¹ osvobodí ho od všemožného zla,²⁵² a dokonce nejen jej, ale všechny národy.²⁵³ Jméno Ježíš vysvětluje náš autor jako „Spasitel či Uzdravitel duší lidských“ a šestkrát označuje Božího Syna jako *Spasitele (veškerého) světa*, v textu se setkáme i se souslovím *Spasitel duší našich*.

Titul **Spasitel** je dále dvakrát použit v podobě *Božský Spasitel*, k čemuž je v jednom případě dodáno navíc *a Vykupitel náš*. Přívlastek božský je také zcela na místě, neboť ve Starém zákoně je výraz *Spasitel* vyhrazen pouze Bohu²⁵⁴ a odpovídá tak autorově snaze poukázat na božství Ježíše. Nalezli jsme i kombinaci *Pán a Spasitel náš*.

V ostatních případech se tento titul vyskytuje samostatně, avšak často jej doprovází přívlastek *náš* nebo *můj*. Celkem je Ježíš nazván Spasitelem 52krát, z čehož v jednom případě můžeme uvažovat o zařazení mezi tituly citované v rámci biblického textu, ovšem tato citace

²⁴⁶ Srov. Jan 14,31; 15,13;

²⁴⁷ Srov. SBT, s. 572.

²⁴⁸ Srov. SBT, s. 571.

²⁴⁹ *Život Ježíše Krista*, s. 26.

²⁵⁰ *Život Pána našeho Ježíše Krista*, s. 126.

²⁵¹ Mt 1, 21b a srov. příslušnou poznámku v BG-NZ, str. 21.

²⁵² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 289-290.

²⁵³ Srov. např. Mt 28,19.

²⁵⁴ Srov. poznámku k Mt 1, 21 in BG-NZ, str. 21.

je označena pouze kurzívou a nejsou uvedeny biblické souřadnice. Jedenkrát je Ježíš nazván přímo **Spásou světa**, přítomnou s námi až do konce světa.

Ježíš je nazván také podobnými tituly: *toužebně očekávaný člověčenstva napravitel*; třikrát se vyskytuje titul **osvoboditel**.²⁵⁵ **Uzdravitel duší lidských**²⁵⁶ staví autor na rovinu s titulem spasitel.

Řecký výraz *sotér* znamená zachránce, vysvoboditel. Přivlastňovali si jej někteří starověcí vladaři, vztahoval se na mnohá řecká božstva,²⁵⁷ ale honosit se jím směli i lékaři.²⁵⁸ Ježíšovo spasitelství se projevuje nejen v uzdravování, „zachraňování“ nemocných,²⁵⁹ ale i v odpouštění hříchů.²⁶⁰ „Spása je smyslem Ježíšova života.“²⁶¹

Spása a štěstí jsou ze strany člověka následkem osobního uznání Ježíše za Syna Božího a Mesiáše, který nás svou smrtí na kříži vykoupil a spasil.

Připomeňme, že závěrečná část *Života Ježíše Krista* je nadepsána heslem: *Ježíš Kristus jest Božský Spasitel náš*. V první kapitole této poslední hlavy se pak dozvídáme, že Kristus vykoupil lidi od hříchu a zla, které bylo jeho následkem a vyléčil naši nemocnou duši. Zlem je zde myšlena především „zkažená povaha“, kterou Ježíš napravil hrozbami a sliby, láskou, příkladem a milostí.

2.5.23 Další tituly a symboly

Kristus je jedenkrát nazván **vtěleným milosrdenstvím Božím**.²⁶² Žije na pravici Boží jako náš **prostředník** a je **předmětem nadějí našich**. Ježíš, který pomohl v nouzi svatebčanům v Káně,²⁶³ je nazván **otcem chudých**.²⁶⁴ Je však také **Bohem s námi** čili **Emanuelem**,²⁶⁵ **Svatým, Divotvorem a Podivným**.

Ježíš sám o sobě říká, že je **pastýř dobrý** (v *Životě Ježíše Krista* použito třikrát),²⁶⁶ **dvěře** (jedenkrát, citace Jan 10,9),²⁶⁷ **vzkříšení a život** (jedenkrát),²⁶⁸ **cesta, pravda a život**

²⁵⁵ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 14.

²⁵⁶ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 17.

²⁵⁷ Srov. NOVOTNÝ, A. Spasitel. In NOVOTNÝ, A. a kol. *Biblický slovník. (Díl 2.)*

²⁵⁸ Srov. POSPÍŠIL, C., V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 71.

²⁵⁹ Srov. Mt 9,21; Mk 3,4; 5,23; 6,56.

²⁶⁰ Srov. Lk 7,48–50.

²⁶¹ SBT, s. 465.

²⁶² Srov. tamtéž, s. 48.

²⁶³ Srov. Jan 2.

²⁶⁴ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 33.

²⁶⁵ Titul Emanuel se vyskytuje v rámci starozákonních citací Iz 7,14. Srov. Iz 7,14; Mt 1,23; *Život Ježíše Krista*, s. 6 a 12.

²⁶⁶ Srov. Jan 10,11; *Život Ježíše Krista*, s. 51, 74 a 88.

²⁶⁷ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 88.

²⁶⁸ Srov. Jan 11,25; *Život Ježíše Krista*, s. 78.

(dvakrát).²⁶⁹ Pilát a jeho žena jej nazývají **spravedlivým**.²⁷⁰ Autor také cituje list Židům, kde je Ježíš nazván naším **biskupem**.²⁷¹

Asi 13krát hovoří autor v duchu „eucharistické řeči“ v Jan 6 o Ježíši jako o „**chlebu**“. Vzkříšený Ježíš je **vítězem nad smrtí a hrobem**, ale také „nade lstí a zlobou lidskou, nad smrtí a peklem“²⁷² a do třetice je také *ověnčeným vítězem na bílém oři*.²⁷³

²⁶⁹ Srov. Jan 14,6; *Život Ježíše Krista*, s. 51 a 139.

²⁷⁰ Srov. Mt 27,19; 27,24; *Život Ježíše Krista*, s. 93–94.

²⁷¹ Srov. Žid 4,15; *Život Ježíše Krista*, s. 30.

²⁷² *Život Ježíše Krista*, s. 105.

²⁷³ Srov. *Život Ježíše Krista*, s. 118. Toto pojmenování pochází ze Zj 19,11nn.

Závěr

Smyslem této bakalářské práce bylo znovuobjevení osobnosti Th. Dr. Jana Evangelisty Bílého, především jeho životní pouti. Na základě dobových pramenů a literatury se nám podařilo sestavit poměrně podrobný životopis autora, čímž jsme splnili vytyčený cíl.

Dalším záměrem bylo analyzovat jeho spis *Život Pána našeho Ježíše Krista*. Toto dílo nebylo ve své době na první pohled ničím zvláštním, neboť životopisy Krista v českých zemích psalo více autorů. Někdy je již z názvů zřejmé, že tyto „životy Krista“ vycházejí z evangelií. Spis Jana Bílého *Život Pána našeho Ježíše Krista* však není pouhým převyprávěním událostí zaznamenaných v Písmu.²⁷⁴ Kromě pasáží vyprávějících především podle Bible jsme našli v *Životě Ježíše Krista* i oddíly, v nichž je naopak primární např. nějaká výpověď dogmatická, fundamentálně či morálně teologická. Speklativní témata tak rozvíjejí a doplňují vyprávění podle evangelií. Otázkou k dalšímu bádání zůstává, je-li toto pojetí jedinečné, anebo jsou ostatní české „životy Ježíše“ z této doby rovněž podobně obohaceny.

Spis *Život Pána našeho Ježíše Krista* vznikl v době, kdy se christologie nezabývala vyprávěním Ježíšova příběhu a nepřikládala spasitelský význam celému Ježíšovu životu.²⁷⁵ Při studiu struktury a obsahu spisu jsme si všimli, že autor usiluje o chronologické a historicky přesné zachycení Ježíšova života. Je možné, že autorovu způsobu zpracování napomohla inspirace Renanovou knihou *Vie de Jesus*. Osobu Ježíše Krista představuje Bílý na podkladu jejího životního příběhu, avšak zároveň se snaží usilovně nalézat „důkazy“ její božské identity. Ježíšovo lidství přichází ke slovu především skrze líčení tajemství jeho života a nepřímo také pobídkami k následování jeho příkladu, resp. k napodobování jeho ctností.

Prostřednictvím rozboru christologických titulů jsme se pokusili přiblížit autorovo pojetí osoby a díla Ježíše z Nazareta. Podle četnosti výskytu christologických titulů se zdá, že byl Ježíš pro Jana Bílého především Pánem a Kristem. Mnohdy je však těchto titulů použito pouze jako bezděčné volby pojmenování osoby Ježíše z Nazareta. Autor klade důraz především na Ježíšovo božství, a v této intenci používá častěji zejména titul Boží Syn. Zároveň klade důraz na naši nezbytnou potřebu Vykupitele a Spasitele. Jistý soteriologický význam má pro něj také titul Učitel, neboť svým učením (a příkladem) Ježíš člověka vyvádí z temnot bludu a nevědomosti. Odtud je již jen krůček k následování Krista, který je „vzorem ctností.“

²⁷⁴ Srov. POSPÍŠIL, C. V. Prolegomena ke studiu české christologie 19. století – knižní produkce a odborné studie v ČKD. *Studia theologica*, roč. XIII., č. 2, s. 141–143.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 129.

Studiem pramenů i vlastní christologickou analýzou jsme měli možnost poznat kvalitu a rozsah díla Jana Evangelisty Bílého. Ovšem k celkovému pohledu na christologii tohoto autora by bylo vhodné přibrat k analýze také další jeho díla, zejména jeho kázání. Nabízí se tak směr dalšího bádání a téma pro případné další práce věnované české teologii 19. století.

Seznam pramenů

Životopisné prameny

BĚLUŠA, J., ml. Dolnoloučská výročí. *Dolnoloučský zpravodaj*. 2008, č. 54.

Český slovník bohovědný. Díl druhý, *Bascath - církevní rok*. V Praze : Cyrillo-Methodějská knihtiskárna : V. Kotrba, 1916. 951 s.

FARRUGIA, E., G., AMBROS, P. [ed.] *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*. Vyd. 1. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2010. 1039 s. ISBN 978-80-7412-019-0.

Jan Evangelista Bílý [online]. ©2007 [cit. 2011-03-21]. Dostupné z: <<http://www.dolniloucky.cz/index.php?typ=OBE&showid=136>>

FIC, K. Jan Evangelista Bílý. *TIŠNOV* □ *FOTOREVUE*, listopad 1998, č. 9, s. 44.

PERNICA, B. *Písemnictví na západní Moravě*. Přerov. 103 s.

PODLAHA, A. *Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. V. Praha: Nákladem dědictví sv. Prokopa, 1923. s. 1921-2319.

Státní okresní archiv Brno-venkov, fond E – 40 Farní úřad Tišnov. Kronika Předklášteří.

Státní okresní archiv ve Žďáru nad Sázavou, fond FA Dolní Loučky, sign. VIII., inv. č. 27 – Výstřižky a poznámky dr. Jana Bílého, faráře v D. L. 1877. 97 listů. Folio 1–24.

Analyzované dílo a spis s ním související

BÍLÝ, J. Život Pána našeho Ježíše Krista. Praha : Nakladatelství Karla Belmanna, 1864. 137 s.

RENAN, E. *Život Ježíšův*. Praha : J. Hippmann, 1896. 288 s.

Sekundární prameny – díla J. E. Bílého

BÍLÝ, J. *Bibliotéka kazatelská, čili, Sběrka kázání homiletických o všech nedělních a svátečních evangeliích, postních a příležitostných kázání sv. k. Církve*. W Brně : Tisk a náklad u Karela Winikera, 1849-1851. Díl I. 1849. 374 s. Díl II. 1850. 385 s. Díl III. 1851. 378 s.

BÍLÝ, J. *Bibliotéka kazatelská, čili, Sběrka kázání a řečí homiletických o všech nedělních a svátečních evangeliích; postních a příležitostných kázání sv. k. Církve*. W Brně : Tisk a náklad u Karla Winikera, 1850. 385 s.

BÍLÝ, J., KULDA, B. M. *Bibliotéka kazatelská, čili, Sběrka kázání a řečí homiletických o všech nedělních a svátečních evangeliích, postních a příležitostných kázání sv. k. Církve.. Sběrka kázání a řečí homiletických o všech nedělních a svátečních evangeliích, postních a příležitostných kázání sv. k. Církve*. V Brně : Tisk a náklad Karla Winikera, 1852-1853. Díl I. 1852. 381 s. Díl II. 1853. 382 s. Díl III. 1853. 379 s.

BÍLÝ, J. *Církev a společnost*. V Praze : B. M. Kulda, 1868. 42 s.

BÍLÝ, J. *Dějiny ss. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda*. Praha : Karel Bellmann, 1863. 139 s.

BÍLÝ, J. *Dr. Jana Bílého Kázání o slavnosti nanebevzetí blahoslavené Panny Marie v chrámu „Brány nebes“ v Předklášteří u Tišnova na Moravě r. 1862*. V Praze : Tiskem Rohlíčka a Sieverse, 1862. 8 s.

- BÍLÝ, J. *Geschichte der Heiligen Slaven-Apostel Cyrill und Method*. Prag : Carl Bellmann's Verlag , 1862-1863. 144 s.²⁷⁶
- BÍLÝ, J. *Klášter Kounický, řečený Rosa coeli*. Brno, 1855. 45 s. (vyšlo v *Moravanu*)
- BÍLÝ, J. *Klášter Tisznovský, řečený Porta coeli*. Brno, 1854. 44 s. (vyšlo v *Moravanu*)
- BÍLÝ, J. *Legenda, čili, Čtení o milých Svatých Božích*. Praha : K. Bellmann , 1863. 336 s./1040 s./1266 s.
- BÍLÝ, J. *Legenda svatých*. Brno, 189?. 1266 s.
- BÍLÝ, J. *Neomylnost papeže římského*. Brno: Katolicko-politická jednota, 1871. 24 s.
- BÍLÝ, J. *Píseň k sv. Václavu*. Brno : R. Rohrer, 1858. 1 nestránkovaný sv.
- BÍLÝ, J. *Píseň postní*. Brno : W. Burkart, 1860. 1 nestránkovaný sv.
- BÍLÝ, J. *Píseň o umučení Páně*. Brno : W. Burkart, 1861. 1 nestránkovaný sv.
- BÍLÝ, J. *Píseň před kázáním*. Brno : W. Burkart, 1861. 1 nestránkovaný sv.
- BÍLÝ, J. *Sbírka kázání a řeč homiletických o všech nedělních a svátečních evangelijch; postních a příležitostných kázání sw. k. Cjrkwe*. Brno : K. Winiker, 1852. 385 s./374 s.
- BÍLÝ, J. *Slavnost velikonoční roku 1848*. 7 s.
- BÍLÝ, J. *Stručný dějepis vlasti moravské*. Brno : K. Winiker, 1851. /Brno : Nitsch a Grosse, 1855. 110 s.
- BÍLÝ, J. *Život Pána našeho Ježíše Krista*. V Praze : Nákladem Karla Bellmanna, 1864. 138 s.

Seznam použité literatury

- BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. 1. vyd. v MCM. Olomouc : MCM, 1994. 477 s. ISBN nemá.
- BENEDIKT XVI. *Encyklika Spe salvi papeže Benedikta XVI. o křesťanské naději*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2008. 63 s. ISBN 978-80-86949-41-3.
- Bible a christologie*. 1.vyd. Praha : Krystal OP, 1999. 98 s. ISBN 80-85929-31-7.
- CACKOVÁ, M. *Obnovení tišnovského kláštera v roce 1901* [online]. 2009 [cit. 2012-03-22]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hanuš. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/4064/ff_b/>.
- Český národní korpus - SyD*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- DOUGLAS, J. D. [ed.] *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.
- DUKA, D. *Zápas o člověka*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007. 95 s. ISBN 978-80-7195-148-3.
- DUPLACY, J. [ed.] a kol. *Slovník biblické teologie*. Velehrad : Křesťanská akademie, 1991. 658 s.
- FOLTÝN, D. a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. 1. vyd. Praha : Libri, 2005. 878 s. ISBN 80-7277-026-8.
- GEBAUER, J. *Historická mluvnice jazyka českého. Díl III, Tvarosloví. 1. [část], Skloňování*. 2. vyd., v NČSAV 1. vyd. Praha : ČSAV, 1960. 659 s. ISBN nemá.

²⁷⁶ Jedná se o překlad *Dějin ss. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda*. Zařazujeme ho proto, že do němčiny přeložil své dílo sám Jan Ev. Bílý.

- HANUŠ, J. Devatenácté století jako století druhé konfesionalizace? *Teologický sborník*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, č. 4, s. 3–7. ISSN 1211-3808.
- Nový zákon*. Praha : Sekretariát české liturgické komise, 1989. 875 s.
- Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], v Karmelitánském nakladatelství 1. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.
- LAGARDE, A., LAURENT, M. *Francouzská literatura 19. stol.* Praha : Garamond, 2008. 579 s. ISBN 978-80-7407-026-6.
- LIMBECK, M. *Evangelium sv. Marka*. 1. vyd. v KN. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997. 207 s. ISBN 80-7192-219-6.
- LIMBECK, M. *Evangelium sv. Matouše*. 1. vyd. v KN. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996. 279 s. ISBN 80-7192-146-7.
- MASÁK, E. *Dějiny dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně : 1850-1930*. Brno : Nákladem Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje, 1932. 317 s.
- NOVOTNÝ, A. Spasitel. In NOVOTNÝ, A. a kol. *Biblický slovník. (Díl 2.)* 3. vyd. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992.
- NOVOTNÝ, A. Vykoupení, vykoupiti, vykupitel. In NOVOTNÝ, A. a kol. *Biblický slovník. (Díl 2.)* 3. vyd. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992.
- PETRÁČEK, T. *Marie-Joseph Lagrange. Bible a historická metoda*. 1. vyd. KRYSTAL OP : Praha, 2005. 183 s. ISBN 80-85929-72-4.
- POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Praha – Kostelní Vydří : Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství, 2006. 415 s. ISBN 80-85929-80-5 (Krystal OP) – ISBN 80-7195-000-9 (KNA).
- POSPÍŠIL, C., V. Prolegomena ke studiu české christologie 19. století – knižní produkce a odborné studie v ČKD. *Studia theologica*, 2011, roč. XIII., č. 2, s. 126–162. ISSN 1212-8570.
- RAHNER, K. VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. Opravený dotisk 1. vyd. Praha : Zvon, 1996. 439 s. ISBN 80-7113-212-8.
- RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. 1. vyd. Brno : Barrister& Principal, 2007. 269 s. ISBN 978-80-87029-20-6.
- RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. 3. vyd. Brno : Barrister& Principal, 2011. 269 s. ISBN 978-80-87474-30-3.
- RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský. 2. díl, Od vjezdu do Jeruzaléma do zmrtvýchvstání*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 227 s. ISBN 978-80-87474-35-8.
- Salve : revue pro teologii a duchovní život*. Praha : Krystal OP, 2007. Roč. 17, č. 3. ISSN:1213-6301.
- SEDLÁČEK, M. K vývoji českého pravopisu. Část 2. *Naše řeč*. 1993, roč. 76, č. 2, s. 126–138.
- ŠMERDA, H. *František Sušil. Život, dílo a odkaz budoucím generacím* [online]. 2011 [cit. 2012-03-22]. Disertační práce. JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, Teologická fakulta. Vedoucí práce Martin Weis. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/c6c8vs/>>.
- VYCHODIL, J. *Vzpomínky na cyrilo-methodějský rok 1863*. 2. vyd. Velehrad : nákladem Methoděje Melichárka, 1913. 340 s.

Zkratky

BG-NZ – *Nový zákon* s výkladovými poznámkami – překlad dr. Václava Bognera a kol.

ČEP – Český ekumenický překlad (Písma sv.)

fol. – folio

HA – „Halouzkova autobiografie“ – autobiografie Jana Ev. Bílého upravená Janem Halouzkou a vydávaná na pokračování v časopise *Vlast'*, roč. 1887–1888 pod názvem *Pravda*

KKC – Katechismus katolické církve

mj. – mimo jiné

např. – například

nn. – a následující verše

resp. – respektive

s. – strana

SBT – Slovník biblické teologie

srov. – srovnej

sv. – svatý, svazek

tj. – to je

Život Ježíše Krista – Publikace *Život Pána našeho Ježíše Krista* od Jana Ev. Bílého je někdy zkracována jako *Život Ježíše Krista*.

Zkratky biblických knih jsou podle obvyklého úzu (liturgický překlad Písma).

Abstrakt

ŠKODOVÁ, M. *Životní pouť Jana Evangelisty Bílého (1819–1888) a christologická analýza jeho spisu „Život Pána našeho Ježíše Krista“*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta. Katedra systematické teologie. Vedoucí práce C. V. Pospíšil.

Klíčová slova:

Jan Evangelista Bílý, dogmatická teologie, christologie, christologická analýza, christologické tituly, česká literatura, 19. století, církevní dějiny

Práce se zabývá osobností Jana Evangelisty Bílého (1819–1888) a christologickou analýzou jeho spisu *Život Pána našeho Ježíše Krista*. Je rozdělena na dvě kapitoly. V první části je popsán autorův život. Ve druhé části je stručně zmíněn kontext, v němž vzniklo analyzované dílo, je popsána struktura a obsah spisu a poté jsou rozebrány christologické tituly.

Abstract

The Life Journey of Jan Evangelista Bílý (1819–1888) and Christological Analysis of His Book „*Život Pána našeho Ježíše Krista*“

Key words:

Jan Evangelista Bílý, dogmatic theology, christology, christological analysis, christological titles, Czech literature of 19th century, church history

The thesis deals with personality Jan Evangelista Bílý (1819-1888) and christological analysis of his publication *Život Pána našeho Ježíše Krista*. The thesis is divided into two chapters. Author's life is described in the first part. The second part briefly mentions a context of analyzed writing, also structure and content of the publication is described and then the christological titles are analyzed.